

Iz vsebine: Kdo je obnovil rafinerijo v Žavljah? —

Ne nasadajte izkoriščevalcem! — Zadruga v Ko-
pršini — Ohranimo sadje zdravo! — Sedaj je
treba skrbeti za semenski krompir — Bolgarsko
ljudstvo gradi — Razvoj sovjetske petletke. —
Higiena, lepota zdravje — Čudna je zemlja
naša W

GLASILO ENOTNIH SINDIKATOV ZA SL. PRIMORJE IN TRST

Leto III, št. 19.

Poština plačana v gotovini.

Trst 13. avgusta 1947.

Spedizioni in abbon. postale II° gruppo Cena: 15 ML, 10 JL, 4 din

POSLEDNJE V boj proti fašizmu! SPOZNAVANJE

Poziv svetovne sindikalne zveze delavcem vseh dežel

Pet čikaških delavcev je l. 1886. s svojimi življenji v borbi za kruh in človeka dostojno delo ustanovilo in posvetilo pravico delovnih ljudi, da se z vsemi sredstvi in tudi opustitvijo dela bore za svoje življenjske pravice. Ves svet je v 50 letih po teh prvih žrtvah, ki so morale nasti prav na ameriških tleh, delovnim ljudem priznal to njih pravico. Ves svet, vse do carskega absolutizma, do Mussolinijevega fašizma, do Hitlerjevega nacizma.

Pravica do stavke je postala v toku poslednjih pet desetletij v vseh deželah, ki so poznale načela formalne demokracije, osnovna pravica delavskega razreda v borbi proti izkoriščanju proti bedi in lakoti. Pravica do stavke je bila njegovo poslednje in najjačje sredstvo za dosego njegovih gospodarskih in socialnih pravic. Pravica do stavke je bila najvidnejši izraz solidarnosti vseh zatiranih in izkoriščanih v priči izkoriščevalcev. Pravica do stavke je bila poslednji način, s katerim je delavski razred lahko izprijel in dokazal nevdružnost svojega gospodarskega položaja vsem, ki so bili slepi in gluhi na njegove jasne dokaze in glasne zahteve. Pravica do stavke je bila tudi v kapitalističnem svetu poslednja stopnja svobode, priznana delavstvu pri obrambi njegovih pravic. Pravone svobode, ki jo je proglasil atlantski program, na podlagi katerega je ves svet nastopil borbo proti fašizmu in nacizmu in ju tudi premagal.

Zmagala so načela atlantske karte, Mussolinija, in Hitlerja ni več. Toda njeni pobudniki in njuni zmagovalci tirajo svet nazaj 50 let nazaj v čase, ko so njih lastni sinovi umirali za osifovne pravice vseh delovnih ljudi. Mar mislijo, da jim bo uspelo? Še v tistih sedem pravljičnih dneh, ko je Bog ustvaril zemljo in človeka, so neizbrinno vklepani neovrznili zakoni nepovratnega razvoja. Njih današnji glasniki pa naj bi zakorenili kolo zgodovine? Ki je pogazilo v prah in ruševine znamenja Mussolinijevega in Hitlerjevega »veka«.

Zamen so zakoni Tatta in Hartleya in ukreni protiljudskih režimov v Grčiji in Iranu, Egiptu in ostalih kolonijah Trumanovega carstva. Rodili bodo krvave sadove na svojih lastnih tleh. Toda mar hočejo dotirati v to stanje brezpravja tudi svojega poslednjega mrtvo-rojenega otroka? Postojankivo, ki naj bi jim služila za vzorec njih demokracije pred vratmi novega sveta, ki vladava v njem toliko klevetana in blatena ljudska demokracija?

Njih oblast je ubrala tod dvakrat napačno pot. Trst ni ne Amerika ne Egipt, kjer si delovni človek v borbi še ustvarja svojo politično in socialno zavest. In preživeli

Sredi preteklega tedna je svetovna sindikalna zveza v Parizu objavila proglas delovnim ljudem vsega sveta. Proglas se glasi:

Potekli sta dve leti, odkar sta bili premagani fašistični napadalki Hitlerjeva Nemčija in imperialistična Japonska. Pravi mir pa še vedno ni zagotovljen. Cilji, za katere so se borili vsi svobodoljubni narodi s tolikimi žrtvami in človeškimi izgubami, še niso doseženi.

Fašizem je bil sicer premagan v vojni, toda njegove korenine in njegova ideologija so ostale v kapitalističnih monopolih, ki jim nista mar ne življenje ne blagostanje narodov. Reakcionarne sile, ki so jih organizirali in jih vodijo trusti in

kapitalistični karteli, so sprožile novo ofenzivo proti načinu življenja in demokratičnim svobodnim narodov. S to ofenzivo hočejo sovražniki doseči nekaj uspehov. Prav zaradi tega vlada v Španiji še vedno brutalni Francov režim kljub junaske borbi španskega ljudstva, ki ga podpira vse napredno človeštvo. Prav zaradi tega v nekaterih državah, kakor v Grčiji, Iranu, na Kitajskem, v Braziliji in v Egiptu ovirajo in razpuščajo svobodne in neodvisne sindikalne organizacije. Delavci živijo v teh deželah v najhujših razmerah. Tudi v kolonialnih deželah izrabljajo delavstvo na nečloveške načine.

omejitev dobičkov kapitala in za pravično plačilo za delo.

2. Za trajno socialno varnost delavstva in njihovih družin.

3. Predvsem za svojo združitev v mogočnih in aktivnih sindikatih.

Svetovna delavska sila je nepremagljiva

Svetovna sindikalna zveza je nastala v ostri borbi druge svetovne vojne proti fašističnim napadalcem. Zato je izraz solidarnosti vseh de-

lovni množic za stvar demokracije in miru. Bolj ko v preteklosti, bo mogočna njena beseda, bo velik njen ugled, če jo bodo podprli milijoni delavcev in delavk, ki so v njej organizirani.

Zato pozivamo vse delavce sveta, da z vso močjo podpre svetovno sindikalno zvezo ter odločno in pogumno delujejo za izpolnitev njene delovnega programa.

Reakcionarne sile so močne, toda delavci po vsem svetu predstavljajo še mnogo jačjo in odločilno silo, ki se bo uveljavila s svojim številom in s svojo voljo.

Če bomo trdno organizirani in pogumno združeni v naši svetovni sindikalni zvezi, nam nobena oblast ne bo mogla iztrgati zmage v naši borbi za mir, za demokracijo in za varnost ter za boljše, častivrednejše življenje vseh narodov.

Nesprejemljiva gospodarska pomoč zaradi nesprejemljivih političnih pogojev

S silo odrekajo narodom pravico, da bi sami odločali o svoji usodi. Po drugih deželah izdaja reakcija ostre protidelavske zakone, odreka delavstvu osnovne sindikalne pravice in slabi njihove organizacije. Kapitalistični monopolji se poslužujejo svoje gospodarske moči za še večje izkoriščanje človeške delovne sile. Za razširjenje gospodarske pomoči na dežele, ki jih je vojna upropastila, hočejo narodom vsiliti nesprejemljive politične in protidemokratske pogoje. Po drugih deželah je njihovo vmešavanje zopet združeno s političnim pritiskom, ki je v nasprotju s pravico narodov, da odločajo sami o sebi. Te gospodarske sile, ki hlatajo po dobičkih, hočejo prav zaradi tega monopolizirati vse pridobitve dela in tehničnega napredka proti splošni koristi in blaginji vsega človeštva. Njih nenasitna želja po dobičku žene monopoliste, da nastopajo s svojo gospodarsko silo proti demokratičnim gibanjem. S tem izzivajo in širijo nesmiselno idejo o novi svetovni vojni.

Ta reakcionarna ofenziva lahko privede ljudske množice v še večjo bedo in pomanjkanje. Ta ofenziva

šira svet v trajno in vedno večjo mednarodno napetost. V vseh deželah se morajo delavci ne glede na nazore, ki jih imajo, odločno upreti tej nevarni struji. Narodi vseh dežel morajo s trdno voljo napraviti konec takemu delovanju reakcionarne manjšine, ki se zavzema za novo vojno in ki podpira vse, kar je protidemokratičnega, in povesod, na vseh straneh sveta.

Glavni svet svetovne sindikalne zveze je ugotovil vsa ta dejstva in resne nevarnosti. Ugotovil pa je tudi splošni napredek sindikalnih sil. Predvsem pa posebej ugotavlja, da se sindikalno gibanje v vzhodnih deželah in na Daljnem vzhodu stalno razvijajo. V Veliki Britaniji, v Sovjetski zvezi, v Franciji in v večini evropskih dežel so dosegli sindikati visoko stopnjo moči. V Združenih državah se delavstvo kljub vsem velikim oviram z zaupanjem in prepričanostjo nagiba k svojim sindikatam.

Za ustvaritev in ohranitev miru proti vsem oblikam fašizma

Svetovna sindikalna zveza združuje delavstvo vseh demokratičnih dežel. Pripravila je program za skupno borbo proti reakciji. Ta program se glasi:

Aktivna obramba delavskih sindikalnih pravic povesod, kjer koli jih kdo krši;

ojačena borba proti vsem oblikam fašizma in reakcije, kjer koli se pojavljajo;

neprekinjeni naporji za utrditev miru in da se vsem delavcem na svetu — sporazumno s svetovno sindikalno zvezo, ki naj primerno sodeluje v vsem delu Združenih narodov — zagotovi vplivna in močna beseda pri ustvaritvi in ohranitvi miru. Zato poziva končno ta program delavce vseh dežel, da se borijo:

1. Za mezde, ki bodo dejansko omogočile primerno kupno moč, za

Ob 2. obletnici SIAU

Ko so v nedeljo tržaške množice v padriškem gozdu praznovala drugo obletnico svoje enotne politične organizacije, so se globoko dojmile vseh tisočev ugotovitve naših ljudskih govornikov:

SIAU je zvesto izpolnjevala izročila prvih pobornikov slovensko-italijanskega bratstva, ki so se v njegovem znamenju že pred tremi desetletji uprli fašizmu.

SIAU je ostala zvesta načelom aktivistov, ki so ob izbruhu vojne na naših tleh prišli pozivat slovensko in italijansko ljudstvo k poslednji in najtežji borbi proti fašizmu.

SIAU je ostala zvesta načelom Delavske enotnosti, ki je združila

la sredi te borbe vse slovansko in italijansko delavstvo Trsta.

SIAU je ostala zvesta neizprosnosti borbi proti fašizmu, tudi ko se je pogajala s strankami nekdanjega CLN in pristala na sodelovanje v tržaških upravno političnih ustanovah.

Najinteresi tržaškega političnega razvoja zahtevajo kakršno koli taktiko, nikoli se SIAU ne bo izneverila svojima osnovnima načeloma: tvornemu bratstvu obeh narodov, ki živita strnjeno na tržaških tleh, in neizprosnosti borbi proti fašizmu in njegovim ostankom.

Jalova pesem o kmečki idili

Kdor je v zadnji »Demokraciji« pazno prečital uvodnik o kmetu, zemlji in svobodi, je moral imeti enake občutke, kakor so bili moji: Poslušam pridigarja, ki s sladkim besedami ponuja zastrupljeno potico.

Članek se začne s »predstavnik« balkanskih in srednjeevropskih narodov (Maček, Gabrilovič, Nagy i. dr.), ki so ubežali ljudski sodbi. Avtor je prepričan, da bo njegov spev ustavil zgodovino in da bo kmet še nadalje »stalen, ko' je stalna narava«. Ko izpoje kmetu vso njegovo idilo, vse njegove vaške lepote in dobrote od jutranje zarje in sonca, od ptičkov in šumenja vode do logov in vse tja do večerne zarje, pograbi v svojem besu onega, ki namerava kmetu »izmakniti ta raj na zemlji«. Loti se komunizma, ki da je le trenuten utrinek, a bo v nekaj dneh odstopil mesto lažni demokraciji na Balkanu in v Srednji Evropi. Končno je pač moral in hotel zaključiti članek takole: »V tem pa vidimo

tudi vzroke za odpor primorskega kmeta proti komunizmu, ki mu hoče poleg osebne, duhovne in politične svobode vzeti tudi gospodarsko«.

Kraški prividi „demokratskih“ privandraccev

Taka je narkoza za politično uspaavanje naših kmečkih ljudi, tako svetohlinstvo, s katerim jih skuša pridobiti »mojster nove demokracije«.

Cisto navaden zemljan sem, ki je svojo delovno dobo prebil med kmečkimi, delavskimi ljudmi. Imel sem in še imam z njimi posla, vidim in precej dobro poznam njih življenje, njihovo ljubezen do zemlje in njih zakoreninjenost »do pekla«, njih ljubosumno čuvanje zemlje, njih zdravo in nezdravo konservativnost, njih vrline in hibe. Sam sem kmečki sin, Kraševac, ki ljubi to zemljo in njene ljudi, ki nič ne poslušajo pte

(Nadaljevanje na 2. strani.)

Jalova pesem o kmečki idili

In šumenja voda in gozdov, kakor našteva pisec omenjenega uvodnika, ampak si v trdi borbi za obstanek belijo glave, kako se bodo prebili iz dneva v dan. Zato se mi tako budalostno in hinavsko zavijanje stadi. Očitno je »demokratski idiličar« iz bolj pesniških krajev ali pa se je tod le rodil in so ga še v plepicah odnesli po svetu.

Njegova »globoka« razmotrivanja sem namenoma pokazal nekaterim kmetom. Hotel sem slišati njih nepristransko mnenje. In povedali so tole:

Prvi: Bojmo se takih prijateljev!
Drugi: Ta ni doma iz kmečke hiše.
Tretji: Govori, kakor da bi se nam cedila mleko in med.

Četrty: Smrdi po beli gardi in s tem že vemo, kaj mu prija.

Kaj pravi na to gospod pisec?

In kaj hočejo

Ne trdimo, da so vsj kmetije enakega mnenja, in nedvomno ima tudi pisec svoje pristaše. Kdo so to, prav lahko sklepamo. Njih vrsta se prične pri zemljiških magnatih in spekulativnih, takih, ki živijo od kmečkih in delavskih žuljev in so zato pripravljene nekaj žrtvovati za take lepe besede, kakršne so v omenjenem članku. Privesil se jim je tudi kakšen pokorni sluga — intelektualac, in morda še kakšen zapeljavec iz vrst kmečke raje, ki je ves pod vplivom teh »modrijanov«, »vodnikov« in »predstavnikov«. Pridružili so se jim ubežniki, ki imajo kosmato vest. Prizadevajo si, da bi ohranili položaj, sedajno kruto stvarnost, negotovost, napetost. Skrajno nazadnjaško in smešno je njih sklicevanje na samostojnost, na zasebno lastnino, svobodo našega kmeta. Neutemeljeno in neumestno je njih namigovanje na sekiro (komunizem), ki naj bi posekala te že davno posekane korenine.

Ko grem med naše kmečke ljudi, jim ne prikazujem samo njihovih vrlin, ampak tudi njihove napake. In posebej jih opozarjam na usodno dediščino kapitalizma, na individualizem (vsak zase), ki nas vse samo razdvaja, gospodarsko uničuje, neti sovražstvo med nami ter učinkuje — seveda prikrito kakor si želi najnovejša demokracija. Pojasnim jim, da je današnja demokracija v kapitalističnih deželah laž in zakulisna diktatura številčno neznačajna, a gospodarsko mogoče manjšine. Vi pa to demokracijo obožujete in napihujete zbegano ljudstvo z navidezno samostojnostjo in svobodo ter ga ščuvate proti komunizmu. Pridite na dan s konkretnimi dokazi, kakšna je ta samostojnost! Razstavite to svobodo v njen sestavne dele! Razgalili se boste pred ubogo gmajno kot krivi preroki; ki jo tlačite v temo, da bi sami živeli.

Takšna je njih svoboda

Res je, na svojem zasebnem imetju (ki ga srednjemu in malemu kmetu nihče ne odreka) lahko vsakdo svobodno gospodari, svobodno dela, kar in kakor se mu ljubi, svobodno kupuje in prodaja kadar koli, kjer koli in kolikor hoče.

Kako kupuje?
Po volji (ceni) drugih.
Kako prodaja?
Kakor hočejo drugi.
In kdo so ti »drugi«?

Oni, ki imajo sredstva, blago, kapital in ves v proizvodnjo in promet spadajoči aparat. Ti so res samostojni in svobodno uživajo sadove svojega zasebnega imetja ali bolje sadove ljudi, ki jim ga ustvarjajo in jih oni zato izkoriščajo in varajo.

Drugi — to so delovne množice s kmetom vred — uživajo samo navidezno ali, če hočete, suženjsko svobodo in tej svobodi prirejate vi slavošpeve ter pozivate kmečko ljudstvo, naj ohrani take »duhovne, politične in gospodarske svobode«. Toda to se pravi norčevati se iz siromašnega kmečkoga in delovnega ljudstva. Kdor pa iskreno želi nje-

Odgovorna je poverjeniška oblast

Sleherni Tržačan si je že povsem na jasnem, da ne bosta potekla dva meseca, odkar so bile sklenjene nove mezdne pogodbe, ko bodo delavci in nameščenci pod težo vedno silneje naraščajoče draginje prisiljeni započeti novo mezdno gibanje. Komaj so jim bile v junijem zagotovljene nove mezde, že so jim v istem mesecu preskrbeli komaj 1000 gramov racioniranih testenin v primerjavi z 2500 v aprilu, komaj polovico sladkorja (300 gr) od onega, ki so ga prejeli dva meseca prej, niti gram masti in komaj 1 dl olja namesto 450 gr maščob in niti kanca od onih 1644 gr mleka, ki so jim jih dali v aprilu. Na »prostemu« trgu po so šle cene svojo pot in so se v istem dvomesečnem razdobju povprečno povzpele za nadaljnjih 15% navzgor. In vse to že v juniju. V juliju in prvih dneh avgusta so mezde in plače domala zaostale do iste razdalje za cenami, kakor so bile dan pred poslednjimi poviškami.

Odgovori polk. Bickerstetha

Stokrat smo že ponovili, kar so delavske strokovne organizacije pred malone 6 tedni pribile: Treba je povečati in diferencirati obroke v racionirani preskrbi prebivalstva, delno blokirati uvoženo blago, postaviti Sepral in Diteral pod kontrolo potrošnikov, omogočiti tudi malim trgovcem uvoz osnovnih življenjskih potrebščin.

In kaj je na to odgovoril pristojni polkovnik Bickersteth? Da ni mogoče razširiti blokiranje uvoženega blaga, ker naj bi bile dobave sploh premajhne; da ni mogoče malim trgovcem dovoliti samostojnega uvoza življenjskih potrebščin, ker bi nastala škodljiva konkurenca; da ni mogoče postaviti

Seprala in Diterala pod kontrolo potrošnikov, ker sta to oblastveni ustanovi; da ni mogoče povečati obrokov racionirane preskrbe, ker ni mogoče izpolniti prvih treh zahtev. Pri vsem tem pa se angleške gospe, še čudijo, da je v Trstu več blaga kakor v Angliji.

In njegovi pravi razlogi

Mar so ob njih pretežkih funtih polkovnik Bickersteth ne norčuje iz bede tržaškega ljudstva? Mar očee priznati odgovornosti, ki je njemu in vsej oblasti v breme? Kdo izmed Tržačanov mu more pritrditi, da se je prehrabeni položaj pri nas izboljšal — razen špekulantov, črnoborzičancev in onih netržaških gospa?

Polkovnik Bickersteth tržaških delavcev ni premotil. Izdal se je sam. S prstom je pokazal na razlog, ki mu edini narekuje njegovo pogubno gospodarsko politiko: »Resni razlogi« ga zadržujejo, da bi Trst in njegovo preskrbo ločil od one, ki velja ta čas v Italiji. To je obenem politika najnižje stopnje na račun kruha in zasluzka težaškega delavskega razreda.

Zapadne sile so formalno ratificirale pariško mirovno pogodbo. Zakaj je polkovnik Bickersteth ne prizna tudi v dejanju? Zakaj tira Tržaško ozemlje v krog »svobode«, ki so jo v Italijo vred deležne vse dežele pod Marshallovim jarmom? Da bo tržaški delovni človek za vse veke zapisan svobodni lakote in bede?

V tem je odgovor na vprašanje odgovornosti, ki ga postavljajo 4 točke OOSS poverjeniški oblasti. In ne bo se iznebila ne te odgovornosti ne njenih posledic, pa čeprav se bodo angleške gospe še tako čudile funtovskim dobrotam tržaške črne borze.

Izkušnje javnih nameščencev

Ponovno smo že poročali o položaju 4800 tržaških krajevnih in pokrajinskih javnih nameščencev, ki so se zdržema štiri mesece borili za svoje življenjske pravice. Draginja se je v tem času spet močno povečala, tako da so bili delodajalci v vseh drugih strokah prisiljeni na novo urediti delovne odnose, povišati mezde in plače. Njih položaj pa se je tako poostril, da je moralo priti do odkritega spora.

Nameščenske zahteve

Zahteve krajevnih javnih nameščencev so bile jasne in enostavne: 15 odstotno povišanje plač, mesečni predujmi po 6000 lir vse da uravnovešanja njih rednih prejemkov s sedanjimi cenami življenjskih potrebščin in pravična prekatgorizacija delavcev in nameščencev, tako da bo v dejanskem skladu z njih delom, sposobnostjo in odgovornostjo. Toda njih odbor za sindikalni sporazum, ki jih je zastopal pri pogajanjih s pristojno oblastjo, je zaman terjal njen odgovor na te zahteve in tako je prišlo koncem preteklega meseca najprej do protestne, nato do popolne stavke.

Poverjeniška okupacijska oblast pa je ubrala svojo čisto posebno pot. Znano je, da je bila s prvim njenim ukazom iz leta 1945, med drugim proglašena smrtna kazen za vsako protizakonito stavko jav-

govo boljše usodo, kdor želi, da bi se ljudje premaknili iz svoje »stalnosti«, ta prikaže ljudstvu stvari, kakor so. To tudi hočejo razgledani delovni ljudje, ne samo komunisti, ki so vam tako v želodcu. Ta resnica ni tako privlačna kot vaša laž, a je sredstvo, ki bo vedno bolj učinkovalo, ne morda po volji posameznikov ali skupin, marveč po sili razmer in razvoja. Kmečko-delavsko ljudstvo se bo gospodarsko združevalo tako, kakor bodo to zahtevale nove prilike. Te pa zahtevajo skupno, skratka vse, kar veče, spaja in krepi.

nih nameščencev. Ukaz, ki je veljal že v Italiji za časa vojne in je bil tedaj — sredi borbe — morda tudi utemeljen, naj bi sedaj poverjeniški oblasti — dobrih 27 mesecev po ukinitvi sovražnosti služil za bič, ki naj bi bedne služabnike postavljene oblasti ustrašoval tudi tedaj, ko bi zahtevali kruha zase in za svoje družine.

Zgodilo se je prav v Trstu, torišču toliko razkričane zapadne demokracije, da je bila stavka za kruh in zasluzek proglašena za protizakonito, da jo je v imenu okupacijske oblasti za tako proglašil eden izmed zastopnikov tržaških lažnih in protiljudskih demokratov mr Palutan.

Nevarna igra z ukazom št. 1

On sam in z njim ves conski svet, ki mu je za podpredsednika, hkratu pa tudi oblast, ki se je v zavesti svoje krivde skrila za njim, so se zmotili. Policijski plotoni pred javnimi zgradbami niso nikogar ustrašili. Javni nameščenci in z njimi ves tržaški delavski in nameščenski svet so prepoznali njihov namen. Zaman so bile krodilje solze conskega sveta: Palutana so nameščenci ožigosali pred vso javnostjo in ga izžigali.

Osrednji odbor za sindikalni sporazum je prekinil stavko da poslednjič izpriča dobro volje vseh delovnih ljudi, da so pripravljeni mirno doseči izpolnitev svojih upravičenih in na vseh drugih področjih že pripoznatih pravic, toda delavci in nameščenci so hkratu pokazali svojo neomajno odločnost, da se vsi do zadnjega poženejo v neizprosno borbo, če oblast v danem roku ne bi izpolnila svojih obveznosti.

Eni in drugi milijoni

Spor se ni mogel zaključiti drugače, kakor da je oblast 5. avg. pristala na delavske zahteve in javnim nameščencem priznala zahtevane predujme. Izkazalo se je, da je v zadnjem trenutku le bilo mogoče iztakniti potrebnih 29 mi-

NAŠE NOVE CENE

Odslej veljajo za »Delavsko-kmečko enotnost« naslednje cene:

	v coni A	v coni B	v FLRJ
posamezni izvod	15 lir	10 J. lir	4 din
mesečna naročnina	30 lir	20 J. lir	8 din
trimesečna naročnina	90 lir	60 J. lir	24 din
polletna naročnina	160 lir	110 J. lir	44 din
letna naročnina	300 lir	200 J. lir	88 din

lijonov. Palutan je bil postavljen samo še bolj na laž s svojimi argumenti o pomanjkanju sredstev, ki so bila v tako gorostasnem nasprotju z debelimi milijoni, ki jih je poveril v zadnji aferi z javnimi deli že sam podpolkovnik Richardson.

Toda s tem, da je bil spor poravnat, ne Palutan ne conski svet ne oni, ki ga imajo na vajetih, niso

in nikoli več ne bodo izbrisali iz spomina tržaških delovnih množic pa še posebej ne tržaških javnih nameščencev, da so jim v trenutku, ko so jim zvesto služili v izvajanju njih oblasti, v izpolnjevanju njih ukazov nastavili nož na vrat in jih postavili pred izbiro med lakoto in med — kaznijo, kakor jo proglašajo okupacijske oblasti št. 1.

Draginjske doklade za avgust in september

V smislu mezdne pogodbe z dne 11. julija 1947 so bile za avgust in september na osnovi indeksa cen, kakor ga je določil tržaški odbor (povprečno 178,55), naslednje draginjske doklade:

Moški	dnevno	mesečno
nad 20 let	515.30	13.397.80
18 do 20 let	489.50	12.729.60
16 do 18 let	386.50	10.049
pod 16 leti	257.65	6.698.90
Zenske	dnevno	mesečno
nad 20 let	448.35	11.657.10
18 do 20 let	360.75	9.379.50
16 do 18 let	324.70	8.442.20
pod 16 leti	257.65	6.698.90

V podeželskih občinah so za 100% manjše.

Za družinske poglavarje so bili določeni naslednji posebni dodatki:

Moški	dnevno	mesečno
nad 20 let	—	—
18 do 20 let	—	—
16 do 18 let	18.30	495.80
pod 16 leti	73.20	1.903.20
Zenske	dnevno	mesečno
nad 20 let	22	572
18 do 20 let	36.60	951.60
16 do 18 let	25.60	665.60
pod 16 leti	73.20	1.903.20

Nove mezde in plače

Na osnovi mezdne pogodbe, ki je bila sklenjena za industrijske stroke, so bile urejene nove plače in mezde tudi za vrsto drugih delavskih in nameščenskih panog. V lesni in konzervni industriji ter v industriji cementnih izdelkov so bile sklenjene nove mezdne pogodbe povsem po vzoru prve odnosno druge skupine mezd, ki so obveljale z občo pogodbo o mezdah v industriji. Grafičkom so priznali pričeni s 1. junijem 50% povišanje osnovnih plač in posebno dodatno doklado v znesku 6% na plače, ki so se zanje pogodili v oktobra pre-

teklega leta. 50% povišanja plač so dosegli nadalje nameščenci podjetja SATIV. Kinematografskim nameščencem so bile priznane posebne doklade od 5400 do 10.000 lir, ker se je nova mezdna pogodba zanje uveljavila šele z 11. avgustom.

V Dreherjevi tovarni je delavstvo doseglo posebne produkcijske premije po 10.000 lir za družinske poglavarje, po 8000 za ostale delavce in delavke ter po 5000 lir za vajence. Pri Acegalu so dosegli predujem 8000 lir na nove mezde in plače.

Dopolavorovi dediči

Med tržaškimi delovnimi ljudstvom je izzval zadnji ukrep okupacijske oblasti, ki priznava prekrščenemu dopolavoru pravico, da se spet postavi vseh poslopij, ki mu jih je postavil ali nagrabil iz ljudskih rok fašistični režim, utemeljen odpor. Nihče ne more prikriti, da je tržaški ENAL z vso svojo upravo, ki je našla v njen svoje pribežališče skupina nekdanjih fašističnih hierarhov, vprežena v voz Lege nazionalne in istrskih »beguncev«, ki so oboji v službi tržaških kapitalistov. Nihče tudi ne more pristati na to, da bi si patronat nad delavskimi prosvetnimi domovi prisvojili tržaški delodajalci pod pretezo, da so jih pomagali postaviti s svojimi sredstvi. Bil je to denar, ki so ga odtrgali delavstvu od njegovih krvavo prisluženih prejemkov. Prav ti odteljali od mezd in plač v polni meri opravičujejo delavstvo, da vztrajajo pri izključni pravici do domov, ki so poleg tega namenjeni le njih prosveti in izobrazbi.

Kdo bo škodo poravnal?

Nekaj tednov je že tega, ko je 70letna žena Marija Hrovatinova v Podlonjerju na vse zgodaj mirno črpala vodo iz vodnjaka na domačem dvorišču. Tisti trenutek je tresčila ob tla poleg nje kakor iz jasnega 4 stote težka skala. Zenico je vrglo ob tla, da si je nalomila rebra in obležala. Domači so ji priklicali zdravnika, plačala pregled in zdravlila. Dva meseca je žena bolehala. Dva meseca je ni bilo na tržaški trg, ki jo pozna že pol stoletja. Dva meseca drobnega in vendar tako težkega zasluzka sta ji šla v izgubo.

Kdo ji bo škodo poravnal? Kdo jo bo poravnal vsem Lonjercem in Podlonjercem, Katinarcem, vsem Rocolcem in onim na Pončani, ki jim kamenje že cele mesece pustoši vrtove, polja, vinograde; jim razbija strešnike, jih nenehno spravljaja v nevarnost za zdravje in življenje?

Mar naj bodo take prve blagodati velike ceste, ki jo klečejo v skalo čez Ključ in Razklani hrib proti Padričam? Mar ni dovolj, da so mandrjerjem in kmetom pobrali zemljo za cesto, ki jim za nojo še niso odrajtali niti piškavice lire?

Take so dobre dnešnje oblasti: Autovije venete in njih poma-

gači SILCEP in Facanoni bodo zaslužili milijone. Domači kmečki človek pa jih bo dvakrat plačal: za zemljo in škodo, ki mu jo delajo, pa še z davki povrh.

Toda poverjeniški oblasti to ni nič mar. Nič ne briga, če rustija skala z nesorazmerno jačimi mlinami, da prihranijo na mezdah, bi jo morali drugače izplačati strojevo večje zaposlitve človeške delovne moči. Nič je ne briga, da se vrstijo eksplozije od jutra do večera mesto ob določenem času, kor vlevajo pravilniki, tako ljudje ob cesti zlepa ves dan varni pred kamenjem, ki eksplozije odnašajo tudi po 300 m daleč naokrog.

Toda tudi vsaka krivica ima svojo mero in svojo mejo. In ljudje so se ji postavili v bran. Po svoji strokovni organizaciji so ustavevali pri podjetjih, da se ustanovi paritetna komisija, ki bo ugotovila, kdaj je nastala škoda in postarala za njeno poravnavo, da se postarajo žujejo min z odgovarjajočo eksplozivno močjo in da jih uporabijo zgolj v določenih dnevih rok. Ljudje pričakujejo še ta odgovor na svoje upravičene zahteve. Segli bodo po drugih učinkovitejših sredstvih, če jim podjetja ne bodo ugodila po tej poti.

KDO JE OBNOVIL rafinerijo v Žavljah

Zadnjega julija je vodstvo rafinerije Aquila svečano otvorilo obnovljeno podjetje v prisotnosti raznih tujih in domačih osebnosti in novinarjev. Dan poprej je povabil inž. Guicciardi novinarje na razgovor, v katerem je pojasnil sedanji položaj tržaškega gospodarstva in še posebno Aquile z italijanskim gospodarstvom. Vendar pa je moral priznati, da kljub avtarhiji, ki jo je izvajala fašistična Italija ni mogla porabiti več kot 50% letne produkcije te čistilnice, ki je znašala okrog 350.000 ton. Ostalo polovico so micrali prodajati Nemški Avstriji in Svici. Gledano skozi očala ravnateljstva bi bil položaj sedaj, ko je čistilnica obnovljena, ter zopet lahko proizvaja okrog 130 vagonov ali 400.000 ton letno, še slabši.

novljene, bo Italija prav gotovo dajala svoja naročila njim in ne Aquili. No, kaj pa potem, gospodje?

Ko je Hitler sprožil pogrom Židov, so se ti v znatni meri umaknili v Italijo, kamor so prišli tudi svoj kapital. Mussolini

Tako je l. 1936. vstala v Zaveljskem kotu rafinerija Aquila s pomočjo židovskega kapitala in po načrtih iz l. 1934. Kmalu je podjetje doseglo zmogljivost malone 400.000 ton letno in pa uvrstilo na prvo mesto v Italiji in med prve v Sredozemlju sploh.

L. 1944: v razdejani Aquili

ni, ki se je takrat še pričkal s Hitlerjem zaradi Avstrije, je Zide rad sprejel, zlasti ker je imel namen ojačiti svojo vojno industrijo v Trstu, da bi tako zavaroval »svete meje na Snežniku« in jih potem premaknil še dalje v Jugoslavijo, ter »posvetila« mor-da še Savo ali celo Donavo.

10. junija 1944. Angleži tudi Aquile niso pozabili bombardirati. Težke bombe so uničile polne bencinske tanke. Goreča lava se je razlila čez vse podjetje, ki so ga zajeli gost dim in plameni, da od njega ni ostalo nič drugega kot samo pogorišče in od vročine zvito železje.

Toda nas in zanamcev ne bodo prevarili

O priliki bombardiranja so bili čuvaji v čistilnici delavci Lizza, Dolla in Romano. Niso se umaknili s svojega službenega mesta in, ko se je požar izbesnel, so drugi delavci našli vamo še ostanke njihovih trupel. Na kraju njihove smrti so jim postavili spominsko ploščo, ki so jo odkrili 31. julija t. l., ko so praznovali obnovo.

Pa še eno ploščo so odkrili dotičnega dne. To je plošča z imeni 18 delavcev, borcev, ki so se borili proti mednarodnemu in domačemu fašizmu ter v tej borbi dali svoje življenje. Marij Apolonio, Manfred Azzarita, Angel Barut, Slavo Barut, Josip Bertok, Just Donetta, Germano Grljanec, Danijel Kocjančič, Stojan Kuret, Renato Michelazzi, Olivij Pregarc, Karel Sigmund, Marij Slavec, Alojz Smodlak, Karel Smodlak, Srečko Zgur, Avguštin Zafran in Friderik Zerjal.

Cprav so to po večini Slovenci, je ravnateljstvo, ki je ploščo naročilo, dalo zapisati njihova imena v spaheni italijanski obliki, kakršno poznamo še iz časov pokojnega fašizma. Tudi niso hoteli na noben način okrasiti plošče s tistim simbolom, ki predstavlja bratstvo narodov vsega sveta in za katerega so se padli tovariši borili. Poleg tega so »pozabili«, da je tovarna na slovenskem ozemlju, da so njeni delavci po dobrem delu Slo-

venci iz bližnjih, popolnoma slovenskih vasi in da bi morala biti spominska plošča dvojezična, ne pa samo italijanska.

Ko so po padcu fašizma prišli Nemci v Trst, so računali, da bodo odpeljali iz Aquile stroje, od katerih so bili najpoglavnejši še uporabni. Delavci, ki so vedno budno čuvali tovarno, pa so to nakano preprečili. Tvegali so svoja življenja, razstavili so stroje in poskrili posamezne dele v bližnji okolici in v okolici Benetk.

Kdo je rešil stroje

Ko se je ravnateljstvo lani v avgustu odločilo za obnovo čistilnice in je dobilo od finančnega oddelka ZVU potrebno podporo, so ravno delavci, ki so rešili dragocene stroje, ki jih sedaj zlepa ni dobiti, največ pripomogli, da je bila obnova mogoča v tako kratkem času. Kos za kosom so zbirali in jih skladali: izpod ruševin so izklopali železne dele, jih popravljali in znova uporabili. In ko so zopet vstala prva poslopja, ko so zložili moderno in komplicirano električno avtomatično kontrolno postajo, so delavci zapisali: »Bcestni zid z velikimi črkami: Aquila se dviga iz ruševin«. Takoj zraven pa so povedali, v čem je rešitev podjetja: »Živel Titov, in malo više na bencinskem tanku: »Hočemo Jugoslavijo«.

so na njegovo voljo ali pripravljenost, da se zavaruje.

V primeru nezgode pri delu, kjer je bilo očitno krivično, da ostane delavec, ki se je pri delu ponesrečil, brez sredstev za preživljanje, je država skušala pomagati s tem, da je na osnovi civilnega prava delodajalcu naprtla odgovornost za vso škodo, ki nastane komur koli, torej tudi delavcu v delodajalčevi delavnici. S tem pa delavcu ni bilo mnogo pomagano. Ker tedaj še ni bilo nikakih zaščitnih predpisov za delavnice in tovarne, je delodajalec lahko dokazal, da je delavec sam zakrivil nezgodo in je moral torej kot »krivec« sam nositi posledice.

V nekaterih težjih primerih je država delavcem in njihovim družinam, ki so iz katerega koli vzroka ostali brez zaslužka in brez sredstev za preživljanje, dajala malenkostne podpore, vendar je bila to le trenutna pomoč, ki problema ni rešila.

Socialnost: Bremen za stroške zavarovanja ne nosi samo delavec oziroma nameščeneč, ki bo užival dajatve, temveč tudi delodajalec,

V prvih mesecih po obnovi je Aquila dobavila v tranzitu zavezniškim vojakom in Unri okrog 80.000 ton blaga. Precej ga je dobavila tudi Češki, kamor ga pošiljajo z vlaki. Iz petrolejskih ladij lahko razložijo s sedanji-mi napravami 15.000 ton surovega olja v treh dneh.

In kdo je sedaj gospodar

Sedaj je v rafineriji zaposlenih okrog 400 notranjih, 500 zunanjih delavcev in 120 drugih na-

meščencev. Velika večina jih je organiziranih v ES. V tovarniški menzi visijo na steni tri velike rdeče zvezde.

Ob zaključku naj omenimo, da je Mussolini že v prvih letih obstoja ponudil delničarjem v prisilno zameno delnice italijanskih sladkornih tovarn za delnice Aquile. Tako je preko 50% delnic prešlo v državne roke. Ko je fašizem propadel in je tukaj nastala posebna država, bo treba rešiti tudi vprašanje lastništva teh delnic, ki morajo pripasti delavstvu in ljudstvu Tržaškega ozemlja, ki se mora rešiti vsake odvisnosti od tujine. Ivo Marinčič

KJER SO BILI pusti travniki

»V Razdrtem pod Nanosom, kjer se cesta cepi proti Trstu in Vipavski dolini, je državno posestvo, ki bo postalo vzorno, mi je s ponosom pripovedoval ta ali oni partizanski znanec. Na koncu razgovora je pristavil: »Oglej si gata« Tako se je zgodilo, da sem se nekega dne res znašla pred veliko, a nič kaj prijazno hišo, ki ti v prvem trenutku vsiljuje vtis zapuščenosti. Razgledovali smo se po prostornem dvorišču in čakali, da se vendar kdo oglasi. Končno so se le zaslizali koraki. Mlad fant, študent osmošolec, ki je o počitnicah tam zaposlen, kot smo pozneje zvedeli, nam je prišel nasproti.

»Upravnik ni doma. Vsi so na polju, kjer spravljajo seno. Počakajte malo, ni več dolgo do večera, ko se vrnejo.«

»Nič ne bomo čakali, tja pojdemo, samo povej, kje je približno.«

»Pri mlinu, na spodnjem koncu vasi, ne morete zgrešiti.« je pojasnil kratko, medtem smo že odhajali.

Ze od daleč nas je objel tisti vonj po svežem senu, ki človeka kar omami in pritegne med grabiče na pokošeni senoži. Seno je stalo v lepo razvrščenih kopah, okoli katerih se je še vedno motala pestra množica oglavnih rut. Krepeke in zarjavele roke so ga z grabljami nalagale.

Tov. Jože, star borec in partizan, človek, ki ga je vse življenje, koder koli je hodil, vlekel le domov in nazaj k zemlji, nas je takoj ugledal.

»Kaj vas je vendar prineslo?«

»Nikar se ne prevzemim ob misli, da smo prišli tebe gledat, le to bi radi vedeli, kar ti je država zaupala v upravo.«

»Posestvo bi radi videli; sem si takoj mislil. Ni dolgo tega, kar je bil nekdo tu od »Kmečkega glasu, zdaj ste vi, Tržačani. Takoj vam povem da smo bajto pustili v nemar, zdaj moramo biti vsi samo zunaj, in ko bo zunaj vse opravljeno, pride ona na vrsto.«

»Kaj vas je vendar prineslo?«

»Nikar se ne prevzemim ob misli, da smo prišli tebe gledat, le to bi radi vedeli, kar ti je država zaupala v upravo.«

pridobivali prej skoraj samo za seno in so le črpali iz zemlje. Zdaj nam je vojska pomagala z gnojem, da imamo letos že 13 hektarjev zemlje z drugimi kulturami.

Ob teh besedah smo prišli do prostora njiv, kjer obeta do pasu segajoča krompirjevica obilen pridelek. Poleg njih sta dve njivi sladkorne pese, ki so jo posejali letos za poizkušnjo. Debeli sadež, ki se beli iz zemlje, kaže, da se bo obnesla.

Ce bo tako, jo bomo prihodnje leto sejali na širših površinah. Najbolj pa uspevajo okopavine, »nam je razlagal tov. Jože,« zelje, fižol, kuzuza, pa tudi zelenjava. Ze letos smo je preizkusili. Prihodnje leto pa jo bomo pridelovali na dveh in pol hektarjih. V pretežni večini bomo zadostili potrebam Postojne, kjer bomo zalagali mestno podjetje. Zelenjava bo sveža in poceni, kar je zelo važno. Tudi mleko bomo dostavljali tja. Zaenkrat imamo s konji vred le osemnajst glav živine, polagoma pa je bo več in uvesti nameravamo švicarsko pasmo. Preuredili bomo hlev za 25 svirjakov, kjer bo prostora za 50 prašičev. Skrbeli bomo za dobro pleme in kmetje bodo tako prišli počasi do živine, ki so jim jo Nemci pobrali.«

Traktor jih je prepričal

»In kaj vse boste napravili v petletnem načrtu?« sem mu prestregla besedo.

»Ni da bi podrobno razkladal, dovolj je, če povem, da bomo dvignili posestvo na visoko stopnjo, da bomo zemljo z gnojenjem zboljšali. Ljudje se že sedaj čudijo temu, kar smo letos dosegli in priznavajo uspeh, ki ga nihče ni nič kaj pričakoval. Prepričani so bili, da tod ne more rasti drugo kot pusta trava.«

Preden poljska pot zavije na cesto, smo se še enkrat ozrli po široki ploskvi travnikov in njiv, v katere je rezal spomladni traktor s plugom globoke brazde. Jeseni bo izkopaval krompir. Ves ta ravni svet in vsa ta težka zemlja ti kar sama narekuje strojno obdelovanje, da bo postala resnično rodovitna. Dolgo je čakala pravega lastnika in umnih rok ki bodo znale z njo prav ravnati. V svobodni Jugoslaviji, kamor bo pripadala, je našla oboje in vsa bližnja in daljna okolica bo imela od nje koristi. Samsa Mara

Nekaj iz zgodovine

Po drugi strani naj bi bila zopet Italija tista, ki bi morala rešiti položaj. Sedaj kupuje po 25.000 ton tekočega goriva mesečno. Koliko časa bo to trajalo in s čim bo plačala to blago, pa inž. Guicciardi ni povedal. Pač pa je povedal, da so dobile italijanske čistilnice od Italije velike svote na račun vojne odškodnine za obnovo in, ko bodo ob-

Socialno zavarovanje

Dokler se ni pojavilo socialno zavarovanje, je ta problem v resnici obstojal, kar je privedlo do skrajnega obubožanja delovnih množic. To je zopet imelo neugoden vpliv na vse gospodarstvo v državi. Sprva so ga skušali posamezniki, izobraženci, previdnejši in boljše plačani delavci in nameščenci rešiti na prostovoljni osnovi z vzajemnimi zavarovalnicami (v glavnem le zavarovanje za bolezni). Pozneje pa se je morala država pod pritiskom vedno močnejšega delavskega gibanja tudi sama zanimati za to težko socialno vprašanje. V začetku je samo pojemale ustanavljati take vzajemne zavarovalnice ter jih je tudi z državnimi sredstvi podpirala. V obeh primerih pa se socialno zavarovanje nikakor ni moglo razviti, ker je bilo prostovoljno in samo delavski in uradniški plačniki prispevki v razmerju z nizkimi previsoki. Ostalo je omejeno le na ozek krog delavstva in urad-

ništva ter se je v glavnem nanašalo le na zavarovanja za primer bolezni.

Po teh raznih poizkusih so prišli do zaključka, da se problem niti z vzajemnim prostovoljnim zavarovanjem niti z ubožnim in javnim skrbstvom niti z jamstvom delodajalca za škodo, ki jo je utrpel delavec v obratu, ne da rešiti.

Država je nato uzakonila in uvedla obvezno socialno zavarovanje, ne seveda za vse prej navedene rizike naenkrat, ampak postopno, kot so pač razni problemi postajali bolj pereči. Najprej je bilo uvedeno obvezno socialno zavarovanje za primere bolezni in nezgod, šele pozneje tudi druge vrste socialnega zavarovanja.

Glavna načela obveznega socialnega zavarovanja, ki se zrealizirajo v zakonodaji vseh držav, so sledeča: Obveznost: Vsakdo, ki je v najemnem delovnem razmerju, je zavarovan po sili zakona ne oziraje

Socialno zavarovanje je bilo v večini držav urejeno s posebnimi zakoni za vsako panogo posebej. Tako imamo poseben zakon za primer bolezni, ki ureja zavarovanje za starost in onemoglost, itd.

Za izvajanje socialnega zavarovanja je država ustanovila posebne zavode, posebne zavarovalnice, ki sprejemajo prispevke sploh, zbirajo sredstva, s katerimi poravnava škodo, ki je nastala in nastaja zaradi zmanjšanja delazmožnosti ali delavčeve smrti ali zaradi njegove neprostovoljne brezposelnosti. Iz tega torej sledi, da taka ustanova, ki ji država poveri izvajanje socialnega zavarovanja, ni javno skrbstvena ustanova niti milošinska, temveč gospodarska. Ker prispevajo k socialnemu zavarovanju le interesi (delavci in delodajalci), je po zakonih v večini držav tem zavodom priznan samoupravni značaj: Zavod upravljajo delavci in delodajalci sami, državi pa je pridržana le pravica nadzorstva.

Ne nasedajte izkoriščevalcem!

Bodočnost vsakega posameznika, organizacije in države je zjamčena s trdnim in solidnim gospodarskim stanjem. Posamezniki si uređijo svoje gospodarstvo tako, da so kos vsaki neugodi ali nepriliki, ki jih lahko doleti. Podobne gospodarske organizacije, ki se morajo poleg tega boriti tudi z različnimi tujimi pojavi, kot posledicami mnogovrstnih interesov, stremiljenj in različne miselnosti ljudi ki jih sestavljajo. Bolj zamotana je zadeva pri samoupravnih političnih edinicah, občinah, pokrajinah in državah, ki morajo urejevati svoje gospodarstvo na način, da zadovoljijo vse prebivalce svojega področja.

Temelj vsega so delo odnosno gospodarske dobrine, ki jih je mogoče prodati ali zamenjati. Čim več je dela ali takih dobrin, tem bogatejši je kraj. Denar ne predstavlja bogastva, marveč je samo sredstvo za zamenjavo odnosno za neko mero vrednosti dobrin. Na vrednost denarja ne vplivajo le gospodarski vzroki, ampak v veliki meri tudi politični. Denar je pcdvržen političnemu nihanju bolj kot druge dobrine, ker ravno nima svoje stvarne vrednosti. To velja posebno sedaj, ko v večini držav nima kritja v kovinasti (zlati, platinasti, ali srebrni) podlagi, ampak je njegovo kritje fiktivno.

v Trst. Cesto so tudi nadomestili za izdelke ki se dobijo v coni B, boljši in daleč cenejši. Toča denar je treba zapraviti v Trstu, da si z njim polni žep tržaška reakcija, da se oslabi gospodarski položaj v coni B in predvsem v Koprščini.

Izkoriščajoč navezanost ljudstva iz Koprščine na Trst in njegove navado, da vsako stvar odnese v Trst, se je propaganda reakcije osredotočila v glavnem v Koprščino, kjer ima svoje najboljše pomagace, ki skušajo na razne na-

čine ovirati delovanje ljudskih oblasti. To so isti ljudje, ki prej skrivaj podpirali fašiste in okupatorje, isti ljudje, ki so v senci fašizma bogateli na račun delovnih ljudi. Organizirano zbiranje in odkup sadja in zelenjave je domači in tržaški reakciji silno uđo v napoto, ker pomeni za domače koprsko gospodarstvo prihranek več milijonov. Zato so začeli gonjo proti odkupu. Pobudo za to je dala »Voce libera« že pred meseci. S tem je povedano vse in mislim, da je sleherni nadaljnji komentar odveč.

Dolžnost vseh zavednih Slovencev pa je, da pouče neuke zapeljane in jih privedejo nazaj na pravo pot.

Stanko Čok

Nasad paradiznikov v Tržaški Istri

Prvi rezultati tekmovanja v obnovi Tržaške Istre

V Istri, ki bo s pariško mirovno konferenco priključena Tržaškemu ozemlju, se že v poldrugi mesec intenzivno razvija delo za njeno obnovo, organizirano v obliki tekmovanja med posameznimi kraji in delovnimi kolektivi ter v veliki meri na osnovi prostovoljnega dela. Prvi rezultati, ki so bili objavljeni te dni in veljajo za prve tri tedne tekmovanja, so zadovoljivi, pa čeprav je bilo vse prebivalstvo, posebno po vaseh na moč zaposleno z žetvijo in drugimi poljskimi deli.

Pri delih za obnovo je sodelovalo v tem času 1224 delovnih prostovoljcev, ki so opravili v 5310 urah delo v vrednosti 238.920 lir, pri čemer ni niti vračunano delo, ki so ga opravili vozniki s 44 kamioni in vozili z živalsko vprego. Tudi

V koprskem odseku je sodelovalo pri obnovi 291 ljudi s 1085 urami dela. Docela so obnovili neko posopje, uredili neko šolo in popravili nekaj krajevnih cest. V izolskem območju je 132 ljudi v 695 urah opravilo razna obnovitvena dela. V piranskem je delalo 178 ljudi 1189 ur. Popravili so bolniško posopje, položili nekaj kanalov v mestu, razrušili nekaj utrdb iz časa nacifašistične okupacije.

Bujski okraj je bil prav tako

razdeljen na tri odseke: bujskega, umaškega in novogradskega. V prvem je 286 ljudi v 94 urah pripravilo 22 kub. m gramoza in ga navozilo ter razsipalo na dva km dolgem odseku okrajne ceste. V umaškem predelu je 205 mladincev v 1055 delovnih urah docela uredilo novo športno igrišče. V Novem gradu pa so očistili javne vrtove, pobelili javna poslopja in opravili tudi nekaj dela pri kanalizaciji. Delalo je 132 ljudi v 345 delovnih ur.

Do konca prvega tedna v avgustu je v Koštaboni sodelovalo pri delih za obnovo 210 ljudi 2100 ur. V vasi nameravajo v teh treh mesecih popraviti 15 km cest in poti, zgraditi večji bazen za vodo ob nekem izvirku, ki je le dobrega pol kilometra daleč od vasi, in obnoviti šolo.

V Ankaranu so medtem v okviru trimesečnega tekmovanja pričeli graditi nov ljudski dom. Že ob začetku avgusta so bili pripravljene vsi načrti in tudi gradbeni material je bil ves pripravljen. Stavba bo zgrajena povsem po sodobnih gradbenih načelih. Imela bo tudi veliko dvorano za množična zborovanja in prosvetne prireditve. V njej bodo imele svoje prostore vse množične organizacije, krajevni ljudski odbor, v prtiličju pa bo poslovalnica ankaranske naproze z vseni skladišči.

Stari znanci

V Koprščini imamo valuto, tako zvano jugoliro, za katero jamči jugoslovanska država s svojo valuto, ki je stabilizirana in zato imajo tudi dobrine, katerih vrednost je izražena v tej valuti, realno vrednost. Nasprotno je v Trstu v veljavi italijanska valuta, katere vrednost dan za dnem pada in zato vrednost dobrin, izražena v tej valuti, ni stvarna.

Zapadna reakcija, ki na vsakem koraku meče mladi Jugoslaviji polena pod noge in si je ravno Trst izbrala za svoje oporišče ter našla zvestega zaveznika v tržaški reakciji, ki je prežeta z mržnjo proti vsemu, kar je slovenskega, jugoslovanskega in slovanskega.

Tržaška reakcija ima v zvezi z »beguncji iz Koprščine na vesti vse trpljenje in strahote, ki jih je moralo prestati ljudstvo v Koprščini ne samo od začetka fašizma, marveč še mnogo prej. Ta reakcija razvija po svojih zvezah v Koprščini vso mogočo propagando in se pri tem poslužuje nevednosti in nerazsodnosti določenega dela kmečkega ljudstva in predvsem žensk na eni ter politično zaostalega meščanstva in tistega dela prebivalstva, ki je udobno živelo in bogatelo v senci fašističnih bajnetev, na drugi strani

Neve metode

Ker z nacionalno političnega stališča nimajo povoda za svojo propagando, so se oklenili gospodarske plati, da bi na gospodarskem polju napravili zmedo in s tem želi svoj politični uspeh, prikazujoč naše oblasti kot nesposobne in nečorasle ter pripravljajoč teren za ljudi, ki bi nadaljevali nedelo izkoriščevalcev ljudstva

Za dosego tega je treba v Trstu prikazati veliki izbor blaga, ki ga je treba za vsako ceno spraviti na trg, če od drugod ne, pa iz Italije, pa čeprav vladat tam dejansko veliko pomanjkanje in zbirajo po svetu celo prispevke za sedanji italijanski režim. Važno je, da presleptijo neuko in lahkovodno ljudstvo v coni B in mu prikažejo navidezno blagostanje, ki prihaja do izraza v lepih izložbah po trgovinah, kjer pa delovni ljudje za svoj skromni denar zlepa ničesar ne najdejo. Ljudje si lahko bogate izlozbe samo ogledujejo.

Trn v peti reakcije

Ljudstvo je treba z dobro premišljeno in organizirano propagando pripraviti do tega, da nosi svoje pridelke samo v Trst, da zanje izkupi ničvredne italijanske lire in si zanje nabavi blago, čisto nepotrebno in v nobenem razmerju s pridelki, ki so jih ljudje prinesli

Zadruga v Koprščini

V Koprščini ni vasi, da ne bi bili njeni ljudje člani vsaj ene zadruga. Cesto se zgodi, da so včlanjeni tudi v več zadrugah različne stroke. Naslednji podatki naj izpričajo zadržno razgibanost v tem kotu naše domovine, ki je preživel toliko gorja in ponižanj a nikdar klonil in sta njegova zavest in vera v socialno pravico ostal visoki in trdni.

Naše ljudske naproze

V Koprščini delujejo tri ljudske nabavne-prodajne zadruga koperska, izolska in piranska. Koperska ima 14 poslovalnic s skupnim številom članov 2155 na 20.297 prebivalcev. Po poslovalnicah so člani razdeljeni tako-le: Sv. Anton 249 članov na 1077 prebivalcev, Ankarana 100 na 521, Bertoki 132 na 823, Gažon 75 na 743, Dekani 114 na 999, Koštabona, Krkavče, Puče 159 na 809, Koper in Semedela 376 na 7520, Marezige in Babiči 164 na 891, Pobegi 175 na 838, Vanganel in Manžan 114 na 1050, Sv. Tomaž in Salara 209 na 739, Pomjan 83 na 535, Smarje 121 na 1009, Truške 100 na 607 in 6 članov razstresenih po krajih, kjer še ni poslovalnic.

Izolska ima 5 poslovalnic, skupno 589 članov na 10974 prebivalcev, in sicer odpade na poslovalnico Korte 137 članov na 1003 prebivalcev, Izola in Solet 253 na 8348, Cetore 44 na 380, Malija 30 na 383

in Strunjan 125 članov na 804 prebivalce.

Piranska ima 759 članov na 11.323 prebivalcev, razdeljenih na 7 poslovalnic, kakor sledi: Portorož 166 na 1243, Piran 204 na 5450, Sv. Jernej 137 na 734, Sv. Peter 69 na 679, Sičole 130 na 1654, Nova vas na 326 in Sv. Lucija 108 članov na 1217 prebivalcev.

Padatki kažejo, da je dotok v zadruga večji po vaseh, nego v mestih. Le v Koprju je razmeroma več članov. Sorazmerno najmanj jih je v Izoli. Se bolj nam pade v oči to dejstvo, če pogledamo stanje članstva v Mostičju, ki je prej spadalo h Koprščini, in bomo videli, da je izmed 4546 prebivalcev 854 zadržnikov. Ta kraj je docela kmečki. Izola, ki ima pretežno italijansko prebivalstvo, pa ima na 10.974 prebivalcev komaj 589 zadržnikov. Če odbijamo od tega okoliške vasi, ki imajo na 2620 prebivalcev 336 zadržnikov, ostane v Izoli skupaj s Soletom (s 8348 prebivalci) 259 zadržnikov.

Obrtniške in kmečke obdelovalne zadruga

Ta razlika je umevna predvsem zaradi tega, ker je bila v obalnih mestih skoro v vsaki hiši trgovina ali gostilna, ostalo prebivalstvo pa je sorodstveno ali po interesih povezano z družinami teh trgovcev in gostilničarjev.

Nekaj boljši je položaj v obrtni-

skih zadrugah. V Koprju je izmed 25 čevljarjev 10 v čevljarski zadrugi, izmed 162 ribičev je 122 zadržno organiziranih, od 111 mizarjev je 10 v novi zadrugi, 20 jih je samostojnih obrtnikov, 6 jih je odvisnih od mizarjev, 85 pa od raznih drugih podjetij. Od 56 kovačev in mehanikov je 10 samostojnih obrtnikov 14 jih je odvisnih od njih. 32 od drugih podjetij, 5 je včlanjenih v novi kovaški zadrugi. V Piranu je od 28 čevljarjev 22 v zadrugi, 6 je samostojnih obrtnikov. Od 137 ribičev je 90 v ribiški zadrugi. V Izoli je od 13 čevljarjev 2 v čevljarski zadrugi. Od 350 ribičev je 244 v ribiški zadrugi.

Kmečko obdelovalna zadruga v Pučah ima 68 članov izmed 151 prebivalcev.

V koprskem predelu so 4 kreditne zadruga: pobeška z obsežnim ozemljem ima 625 članov, koperska 27, vanganelška 12, smarska 15 članov.

Pobeška kreditna zadruga je stara, ustanovljena 1907 in slavi letos 40 letnico z neopnejo zavzeto in nizkimi deleži (po 10 lir).

V izolskem predelu deluje kreditna zadruga v Kortsah s 14 člani, v Piranščini pa kreditna zadruga v Piranu z nad 50 člani

Konzumno društvo v Pobegih, ki je krajevnega značaja, ima 104 člane izmed 838 prebivalcev.

Nadalje imajo še obnovevni zadrugi v Smarjah in Marezigah, ki so v njih včlanjeni skoro vsi prebivalci, in zadruga kmetijskih obdelovalnih sredstev v Krogu z 22 člani.

S. C.

Naša kmetijska šola

Na sadjarski in vinarski šoli v Skocijanu pri Koprju se bo v septembru pričelo novo šolsko leto. Šola je že znana po vseh naših kmečkih krajih na Tržaškem ozemlju spričo uspehov, ki jih dosega njeni gojenci, kakor tudi zaradi rezultatov, ki jih daje njeno vzorno posestvo. Gojenci, ki se v ostalem usposobijo tudi za nadaljni študij na kmetijskih srednjih in visokih šolah, si pridobijo na njej osnovno tehnično in teoretično znanje, da lahko v svojih domačih krajih z mnogo koristijo za dejanski napredek kmetijske gospodarske panoge.

Na šoli so letos pripravili vse potrebno tudi za sprejem več gojenk, ki bodo imele ločene prostore in bodo pod posebnim ženskim nadzorstvom.

Za vpis v šolo je treba predložiti rojstni list, zadnje šolsko izpričevalo, uradno izjavo o davkih, ki jih letno plačujejo* starši ali skrbniki, ter izpričevalo o zadrževanju gojenca v času okupacije. Vsi dokumenti morajo biti pregledani od pristojnih krajevnih ljudskih odborov.

Za vzdrževanje gojencev je določen prispevek po 2500 lir mesečno, a za revnejše bo znižan na polovico in tudi na četrtino. Gojencem, ki bodo šolo uspešno dovršili, bo zavod v danem primeru preskrbel namestitev v državnem ali zadržnem gospodarskem sektorju.

KMEČKI DOMOVI

nekdaj in sedaj

(Nadaljevanje)

Stene in streha so glavni sestavni deli vsakega poslopja. Kako pojmujejo graditelji njihovo uporabnost in razporeditev, kakšno obliko jim dajo, ali upoštevajo simetrijo, kako si zamislijo okrasitev, vse to so značilne posebnosti.

Druga dva najvažnejša činitelja — okna in vrata — dajeta stavbi s svojo razporeditvijo, obliko številom in velikostjo značilno zunanjo obliko, pri čemer je izpopolnjuje še način, kako je preoblikujejo še važni hišni deli, stopnice in hodniki.

Kako stavbenik vse to pojmuje, je odločilno za slog. Pri izoblikovanju je odločilnega pomena praktično pojmovanje, posebno pri našem kmečkem človeku. Temu pojmovanju se mora brezpogojno umakniti, če to zahteva korist, tudi smisel za lepoto.

Vsaka stavba, njena zunanost,

notranjost, njena velikost — bodisi glede širine in dolžine, posebno pa višine — so odvisne od njegove gospodarskega značaja in talnih razmer. Slednje so v tesni zvezi s pokrajino, ali ima značaj ravnine, deline, je-li brbovita, gorata, so tla peščena, skalnata ali sama zemlja. Naposled so stavbarstvu narekovala način gradnje še vremenske prilike, n. pr. na Kraju, kjer brije burja, ter zahteve civilizacije, ki so ji podlaga imovitost, smisel za lepoto, praktičnost ter čut ugodnosti.

3.

Čim bolj je napredovala civilizacija, tem večji razmah je zavzelo stavbarstvo. Lesu se je pridružil kamen. Nastale so hiše, zidane v prtiličju iz kamna, v vrhnjem delu iz lesa. Ta način gradnje opazimo v gorskih krajih, do čim so po dolinah in ravninah le

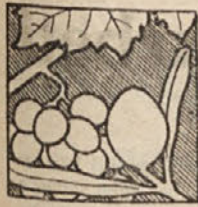
prizidave kamnite. Starejši deli takih stavb je lesen.

Tej drugi dobi je sledila tretja, ko je stavil naš kmet po večini zidane hiše in hleve. Gradivo so bili kamen, opeka in les. V tej dobi je uporabljal les le za vrata, okna, pode, strope, hodnike in ostrešja. Vzrok tiči v pomanjkanju lesa in v njegovi visoki ceni, tudi v gozdnatih krajih, kjer ga raje prodajo za drag denar. V zadnjih dveh stoletjih sta zunanjost in notranjost kmečkih hiš verno zrcalo razmaha in sprememb splošnega stavbarstva. Ob koncu 19. in 20. stoletja t. j. v dobi industrializacije, so zgubile mestne hiše veliko na svoji lepoti. Kar ni pokvaril nesrečni izdelek moderne arhitekture, znan pod imenom secesija, ki je neokusno okrasila stavbe, to so dopolnila stavbna podjetja, ki so v pohlepu po velikih zaslužkih zidala skarsnarna stavbna poslopja, odvrtna zaradi pomanjkanja lepote. Ker je taka zidava poceni, so jo prevzeli tudi kmetje.

Toda vrnimo se v tako zvane stare čase! Kmetom ne smemo odrekati smisla za lepoto. Temu naravnemu nagonu so sledili poseb-

no bogatini, ko so skušali v malem posnemati to, kar so videli in občudovali na stilno lepih stavbah mestnih cerkva in palač. Tudi o ko preprostega kmeta je znalo oceniti temeljni zakon o medsebojnem pravilnem razmerju vseh treh razsežnosti, t. j. dolžine, širine in višine, o pravilni razvrstitvi oken in vrat, njihovi velikosti, o umetniško pravilni prizidavi stopnic in hodnikov, o pomešavi raznovrstnega materiala, čemur je dala dovršeno obliko še prilagoditev stavbe terenu ob pobočjih, predvsem pa njen zunanji okvir: kmetovski in gradicami, lopo in uljankom. Če je znal razporediti v tem prostoru še gospodarska poslopja, da je zbudila zazidava vtis celote, prilagodena svoji okoličici, potem si je zgradil kmečki dom, ki je bil njegov ponos. Sicer ni bilo treba, da je bil posestnik take domačije bogataš. Tudi s skromnimi sredstvi, s svojo marljivostjo in jekleno voljo, si je lahko zgradil priložne in lepe domačije, ki so dale slovenskemu narodu toliko zdravih in krepkih kmečkih rodov.

J. P.

Naša gruda

KMETIJSKA PRILOGA ŠT. 4

OB LETOSNJI IZREDNI LETINI:

OHRANIMO SADJE ZDRAVO

Letošnja izredna sadna letina je v veliki meri rezultat ugodnega vremena spomladi; in kasneje, mnogo pa je pripomogla tudi zadnja ostra zima, ki je uničila znaten del mrčesa, ki bi drugače kakor običajno zapadel naše sadovnjake in uničil narod že v cvetju. Lahko rečemo, da se letos razen neznatnih izjem škodljivci niso niti pojavili, medtem ko so prej leto za leto povzročali ogromno škodo. Že spomladi ob cvetju so sadjarji z veseljem opazili, da ni škodljivcev in so sklepali, da bo ob nadaljnjem ugodnem vremenu sadna letina izredna. To je pokazalo cvetje, ki ga je bilo toliko, kolikor ga tudi najstarejši ljudje ne pomnijo. Vsaka češnja, hruška, posebno pa vsaka jabolna je bila s cvetjem tako obložena, da je kazalo, kakor da bi bila pokrita s snegom. Cvetje se je neovirano razvilo in po njem tudi plodovi. Ko proti koncu zime ne bi nastopil ostrji mrz, bi imeli sadja gotovo polovico manj, kolikor ga bo v resnici. Računajo n. pr., da bo v Brkinih samo jabolk nad 1000 vagonov.

tako da morajo sadjarji nenehno paziti, da veje pravočasno podprejo s koli, da se ne polomijo ali razčesnejo. Letos je že dosti primerov, da so se jabolne razčesnile od glavnih vej pa do tal.

Marsikateri sadjarji je po vsa-

Koprške hruške

kem večjem dežju prehitela zelo močna debelitev sadja, ker se ni pravočasno spomnil, da bi sadno drevo je podprl. O škodi, ki jo je utrpelo naše sadjarstvo zaradi teh nezd, ni treba dosti razpravljati. Sadje na taki odlomljeni veji ni uporabno, ker ni zrelo. Kvečjemu pride v poštev kot osvežujoča krma za prašiče.

Če se veja le nalomi, se sadje na njej ne debeli več in oleseni ali pa se zelo počasi razvija in nima dobrega okusa. Navadno uvene, ker za svoj normalni razvoj ne prejema dovolj hranilnih sokov. Večja škoda pa nastane zaradi odlomljenih vej, ker se zaradi njih nadaljnji donos drevesa zmanjša. Odlomljene veje se težko zarasejo in na ranah se radi vgnezdijo zajedalci in bolezn, zaradi katerih začne drevo hirati. Do obiranja jesenskega sadja je časa še cel mesec. Dotlej se bo sadje še bolj odebelilo. Zato je treba dreve o pravem času podpreti, pa tudi nadomestiti tanje kole z debelejšimi.

ostane in dozori na drevesu le malo zdravih plodov. Da se bolezen ne bi prenašala, je potrebno odpadle gnile plodove in tudi take, ki so še na drevesu, sproti pobrati in sežgati. Pri nas je nesrečna navada, da jih pomečemo na gnojišče in na kompost. Bolezen se bo naslednje leto nedvomno povrnila, ker glivic nismo uničili.

Vse gnilo sadje je treba uničiti

Tudi po shrambah se pozimi, zlasti pa jeseni nabere mnogo gnilega sadja. Tudi to sadje je treba odbrati in ga sežgati. Nekaterim se zdj to delo odveč, toda če hočemo preprečiti bolezen, ni druge pomoči. Ravno zaradi gnitja imamo pri nas leto za leto ogromno škodo. Zato naj se noben sadjar ne ustraši truda in naj redno pospravlja ter uničuje gnile sadove. Saj ni treba opravljati to delo dan za dnem. Dobro bo, če ga opravimo enkrat v tednu. Glavno pa je, da se plodovi ne posušijo in ne porazgubijo v travi ali na njivi. Mnogo bi lahko pri tem koristili otroci. Na ta način bomo hkrati uničili tudi druge škodljivce, ki bi drugače naslednje leto prav tako povzročili veliko škodo.

Plodišča glive so tudi na mladikah. Zato je treba tudi bolne mladike sežgati. Prav bo, če bomo jeseni tudi shrambo dobro ožveplali, še preden bomo v njej začeli sadje shranjevati.

Dr. Danilo Kuštrin

Zatirajmo kapusovega belina!

Ta čas poletava nad vrtovi in zelnikih in poljih kar mnogo belih metuljev. Ti metulji (kapsusovi belini) odlagajo svoja rumena jajčeca v skupinah na spodnjo listno stran kapusnic. Ko se iz jajčec izležejo goseničke, začne objedati kapusnice in jih obžro neredko tako temeljito, da ostanejo od njihovih listov le gola rebra.

Vsako leto imamo 3-4 pokolenja. Torej se gosenice po trikrat zaredijo. Da se pravočasno preprečimo škodo, moramo začeti takoj zatirati zajedalce. Češče pregledamo zelnike in uničimo jajčeca, ki jih najdemo na spodnji strani listov! Enako zmanjstimo koma izlegle gosenice, ki se pojavljajo v skupinah.

Ko so se doraščajoče gosenice že razlezle po listih, jih uničimo s kemijskimi sredstvi. Napadene zelnike poskropimo s kakim nikotinskim pripravkom, n. pr. z nikotinskim sulfatom v 0,2% vodeni raztopini (v 100 litrov vode zmešamo 200 gramov nikotinskega sulfata) ali s tobačnim izvlečkom v 3% raztopini ali s poksinom v 1% raztopini ali tudi z nikoprenom v 0,15% raztopini. Izvleček kvasije rabimo kot škropivo v 0,2% raztopini. S katerim koli pripravkom škropimo, moramo to storiti tako, da gosenice s škropivom zadeneemo in zmoglijo, ker bo le tedaj učinek zadovoljiv. Kot škropivo lahko uporabimo tudi apneni arzenit v 0,4% raztopini, vendar pa zadnjikrat vsaj 4 tedne pred sekanjem zelja, da se strupeno škropivo v tem času izpere z rastlin. Zapršitev napadenih kapusnic z DDT pripravki izvrstno učinkuje. Dobro služi tudi zaprašitev z živim apnom v jutranjih urah, ko je padla rosa.

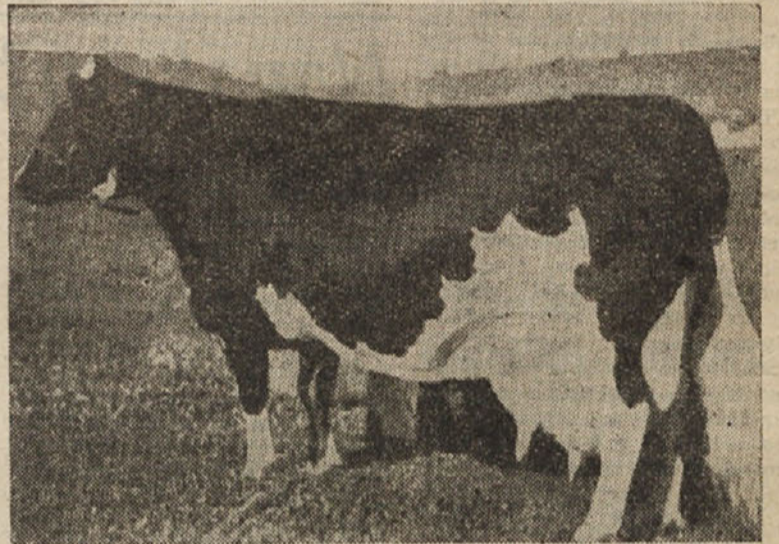
(Fo »Ummem kinetowaleuc«.)

Kako bomo preživili našo živino preko zime

(Nadaljevanje in konec)

Mnogo si lahko pomagamo z listjem z okleščenih vej raznega drevoja — frodelom. Najbolj prihajajo za to v poštev jesen, divja češnja, javor, brest, topol, lipa, hrast, akacija, v sili bukev, gaber, leska. Nasekane veje je treba tako posušiti, da ostane posušeno listje zeleno. Frodel sme ostati na soncu le nekaj ur, da listje ne ovne. Potem ga je treba spraviti v senco, in sicer kar v skedenj ali pa na senik. Ni nevarnosti, da bo listje splenilo, ker povezane veje niso tako goste, da ne bi mogel trak

uporabljati za krmo. To so vinske tropine. Te vsebujejo toliko hranilnih snovi (škroba, sladkorja in beljakovin), da jih lahko primerjamo srednje dobremu senu. Goveji živini lahko pokladamo večjo množino vinskih tropin in nič naj nas ne skrbi, da bi ji škodovala. Treba je le živino privaditi na to krmo (v ostalem velja to priporočilo tudi za druga nadomestna krmila). V nobenem primeru živine ne smemo krmiti samo s tropinami. Ravnajmo se po sebi! Človek se naenkrat preobte tudi najboljše hrane, če jo mora jesti dan za dnem.

Najboljša molzna krava na svetu s produkcijo 16.660 kg mleka in 604,95 kg masla na leto

predreti do listja. Kar se tiče krmiljenja s svežim ali suhim listjem, moramo vedeti, da živini ne smemo nikoli pokladati samo listje.

Trtne rozge in listje

Trtne rozge (enoletne mladike) in trtno listje so dobre za krmo, čim potrgamo grozdje. Paziti pa moramo, da dež izpere z njih različna škropila, posebno škodljive arzenate, preden listje ali rozge pobereemo s trsja. Rozge in trtno listje se posebno dobro obnesejo, če jih zmešamo skupaj z zadnjim gnejenim krmilom. Listje lahko osušimo z 2 do 3 kg soli na 100 kg suhega listja. Skisano listje živina rada žre. V jeseni se po naših njivah in travnikih rada razpasaeta osat in muhvič. Živina jih nepsredno ne mara; v silosu se skisata in postaneta prav dobra in tečna krma.

Divji kostanj in sadne tropine

Divjega kostanja pri nas še nihče ne jemlje v poštev za krmo. Na soncu ali pa v peči posušen postane dobra in redilna hrana za vsjo živino. Treba ga je oluščiti in stolči. Kostanj potem namakamo dva dni v topli vodi, ki jo nekajkrat odlijemo. Na ta način se kostanj iznebi vse svoje grenkobe. Ne smemo pa uporabljati preveč kostanja hkratu, ker povzroča zapeko (vsebuje namreč večji odstotek tanina). Kravam ga lahko pokladamo do 5, svinjam do 6, ovцам do 1 kg dnevno, konjem take krme ne smemo pokladati.

Tudi sadnim tropinam ljudje vse doslej niso pripisovali večjega pomena. Sveže tropine pa so vsaj toliko vredne kakor n. pr. krmilna pesa. Suhe tropine lahko primerjamo z dobro vrsto sena. Pokvarjene in kisle tropine so živini škodljive. V poštev torej prihajajo suhe ali pravilno kisane tropine. Suhe sadne tropine so posebno priporočljive za molzne krave. V primeru da tropin ne moremo posušiti, jih dobro stlačimo v soče ali v jame, kjer se okisajo, in jih nato pozimi lahko pokladamo goveji živini in prašičem.

Ne smemo pozabiti, da imamo na Tržaškem ozemlju mnogo krmil, ki jih vse do danes zlepa nismo

Spočetka pokladamo živini po 1 kg tropin na dan, pozneje vedno več, vse do 4 in 5 kg. Živina tropine najbolje izkorišča, če jih ji pokladamo v rezanici ki ji po možnosti dodamo nekaj otrobov ali tropin. Tropine pred pokladanjem poparimo z vrelo vodo.

Ne bomo navajali še vseh drugih krmil, ki bi prišla v poštev v taki stiski, kakor jo ta čas preživlja naš kmet. Eden ima lahko več slame, drugi več tropin. Eno pa naj velja za vse: Mislimo že sedaj na zimo! Ne zametujmo nobenega izmed navedenih krmil! Shranimo skrbno in pravilno tudi manj vredno krmo za slabe čase!

ZANIMIVOSTI

UMETNO SVILO — rajon — pridobivajo iz lesa. Stara Jugoslavija je kljub vsemu lesnemu bogastvu trošila težke milijarde za uvoz te tkanine iz Italije, ki ima sorazmerno malo gozdov. Sedaj imajo v Jugoslaviji v načrtu tudi produkcijo umetne svile. Tovarno za umetno svilo bodo zgradili v Sloveniji. V štirih letih bo izdelala štrikrat toliko umetne svile kakor je je Jugoslavija uvažala pred vojno.

SLADKORNA PESA ima v nekaterih severnih predelih Slovenije sijajne pogoje za dobro uspevanje. Kljub temu je morala dežela doslej uvažati okrog 1400 vagonov sladkorja na leto. Sedaj pa v Sloveniji že pridelujejo velike množine sladkorne pese. V kratkem bo zgrajena tudi prva slovenska sladkorna tovarna. Kmetje bodo na ta način ne samo ugodno prodali pridelke, marveč bodo imeli velike koristi tudi v živinoreji, ker jim bo ostajalo pesno listje, ki je v pozni jeseni izvrstna krma. Zoleg tega pa jim bo tovarna vračala sveže ali suhe pesne rezanice, ki so prav tako odlična krma za dveje živino in še posebej za molzne krave.

V MAKEDONIJI osušujejo Strumiško polje, kjer bodo pridobili 10.000 ha zemlje. Še letos bodo pričeli osuševati tudi Pelagonijsko polje, kjer bodo pridobili 30.000 ha zemlje. Ostalo pa bo še 40.000 ha zamočvirjene in 80.000 ha zaradi poplav neizkoriščene zemlje.

Preprečimo gnitje sadja!

Se nečemu posvečajo naši sadjarji premalo skrbi. Že v drugi polovici julija, ko je bilo sadje še zeleno, se je pojavila na njem kakor vsako leto glivična bolezen, zaradi katere sadje, posebno pa jabolka gnijejo. A tudi hruškam in češpljam bolezen ne prizanaša. Sadje gnije že na drevesu. Gniloba se pojavi najprej kot majhna rjava pika, ki se čim dalje širi, tako da plod nazadnje ves segnije in odpade. Steljka glivice prerase ves plod, tako da porjavi.

Ne odpadejo pa vsi plodovi, marsikateri obvisi, se še na veji naguba in posuši. Značilno pri tej bolezni je, da se na gnilem plodu, kakor se bolezen na njem širi, v koncentričnih krogi pojavljajo majhne sivorumenene blazinice. Te blazinice niso nič drugega kakor plodišča glivice, od katerih se bolezen potem širi tudi na druge plodove.

Bolezni pravimo gniloba. Povzročajo jo gliva, ki jo znanstveniki imenujejo *Menilia fructigena*, ki jo prenašajo iz leta v leto travno gnili plodovi, pa naj odpadejo ali pa ostanejo na drevesih in se zgrbančijo ter posušijo (mumificirajo).

Menilij je več. *Menilia fructigena* napada posebno jabolka in hruške, pa tudi drugo sadje in celo buče. Češplje, slive in breskve napada *Menilia cinerea*, marelice *Menilia laxa* itd. Njihov učinek je isti: Plodovi gnijejo. Med seboj se bolezniki malo razlikujejo po obliki. Sadjarjem je znana *Menilia cinerea*, ki napada češplje. Ta se naglo širi. Dovolj je, da je le ena nagnita češ-

Zakaj prašič rije

Ako prašič rije in govedo gloda jastri, je znak, da živali primanjkuje apnenca. Te snovi navadno primanjkuje zlasti v prašičevi krmil in zato prašiči kaj radi rijejo in iščejo v zemlji. Ljudje, ki si tega ne znajo razlagati, stavijo takemu prašiču obroček v nos, da mu onemogočijo ritje. S tem obvarujejo svoje bleve pred razdejanjem, živalim pa škodijo, ker jim odtegnejo še ono malo fosfornega apna, ki bi ga žival našla v zemlji. V hlevih, ki imajo tla iz betona, pa prašiči že tako ne morejo rititi; s'eljo prevržejo in pomendrajajo. V takem primeru je edino pravilno, da prašičem in tudi drugim živalim redno polagamo tako krmo, ki ima dovolj fosforne kislega apnenca. To dosežemo s tem, da zemljišče gnojimo z gnojili, ki vsebujejo to snov. Taki gnojili sta superfosfat in Thomasova žindra.

Čas je, da cepimo

sadno drevje v „speče oko“

Imenuje se cepljenje v »speče oko«, ker požene cepič (oko) šele naslednje leto. Najbolj prikladen čas za cepljenje je od sredine julija do septembra, v času ko je drevo sočno in se drevesna skorja lahko loči od lesa.

Cepljenje v »speče oko« je najbolj enostavna in ekonomična cepitev. Prvi pogoj za uspeh je kakor pri vsakem cepljenju sorodnost podlage in cepiča. Preden se odločimo za cepitev, si moramo biti na jasnem, kako bomo vzgojili sadiko (v piramidi, pokončnem kordonu, s srednjim ali visokim deblom). Upoštevati moramo obenem podnebne in talne razmere.

Kakšna naj bo podlaga

Ce mislimo n. pr. hruške vzgojiti po sistemu pokončnih kordonov ali ji želimo dati katero koli drugo nizko obliko, moramo vzeti kutino za podlago. Za visokodebelnate oblike sta edini podlagi divja hruška, vzgojena iz pešk divjega sadu. Najboljša in najbolj odporna podlaga za jablano je lesnika. Če pa želimo dati drevesu nizko obliko, vzamemo za podlago dušen (dolcigno) ali paradizevec. Mareličo cepimo na divjake, cimber ali mandelj. Visokodebelnato češnje vzgojimo na divji češnji. V revni in plitvi zemlji (Kras) vzamemo kot podlago za češnjevo rašeljičko (Prunus Mahaleb). Češplje (slive) razmnožujemo navadno s poganjki iz korenin. Do plemenitih vrst slive pa pridemo edino le s cepitvijo. Podlaga za breskev je v kameniti in siromašni zemlji mandelj. V dobri zemlji je za breskev najboljša podlaga breskov divjak, ki se je razvil iz divje in pozne vrste.

Kako ravnamo pri cepljenju

Predvsem izberemo cepiče izmed najbolj razvitih enoletnih sadik, ki jim takoj odrežemo vse listje. Pri očesu (cepīču) pustimo del peclja. Za cepiče ne smemo nikdar uporabiti nerodovitne in okužene poganjke. Cepiče režemo tik pred uporabo. V primeru, da si moramo nabaviti cepiče nekaj dni prej (recimo, da jih moramo prinesiti iz oddaljenih krajev), tedaj jih moramo shraniti v vodi ali pa jih oviti v mokre cunje. Uporabimo le najbolj razvita srednja očesa! Oko odrežemo z ostrim cepilnim nožem v obliki ščita. V les ne smemo zarezati pregloboko. Ko si na ta način pripravimo cepiče, urežemo na gladkem mestu podlage približno 10 cm od tal zarezo v obliki črke T. Vodovodna zareza naj bo dolga 1 cm, pokončna pa 2 do 3 cm. Po tej enostavni operaciji previdno dvignemo skorjo pri zarezi in vložimo vanjo cepič (oko), ki ga držimo za listni peclj. To je treba opraviti zelo previdno in kar najhit-

reje. Nato privežemo cepič z raffio. Zunaj naj ostane le speče oko s pecljem. Po 10 do 15 dneh že spoznamo, ali je cepič prijel ali ne. Pri uspelem cepljenju peclj odpade,

Napake in boleznj vina

(Nadaljevanje in konec)

V zadnji številki naše Kmetijske priloge smo opisali nekoliko napak vina. Danes bomo govorili nekoliko o zavrelic (bersa). Ta bolezen se pojavlja posebno v slabih letinah, zaradi slabega kletarenja in pri vrnih, ki imajo nizko alkoholno stopnjo. Ker je bolezen nevarna posebno v naših južnih krajih in nam povzroča veliko škodo, moramo spomladi in poleti zelo paziti, da preprečimo njen razvoj. Vino, ki zbolí za to boleznijo, se v zelo kratkem času spremeni v črno brozgo, ki ni uporabna in je zdravju škodljiva. V ostalem ima tudi takšen okus da je ni mogoče piti. Vino počrni že v sodu, vsekakor pa, ko pride v dotiko z zrakov. Bolezen napada bela vina (rdeča vina le redkokdaj). Barva postane rumena in vino kalno zaradi tega, ker se ogljikov dvokis, ki se razvija pri razkrajanju vinske kisline, ne sprosti, ampak ga vino vsrka. Če nekoliko takega vina v kozarcu močno zmešamo (stolčemo), se vino močno speni. To se zgodi, ker je vino nasičeno z žveplnim dvokisom. Vino v sodu ob primerni toploti zavre, tako da začne uhajati iz sode pri vohi, včasih tudi skozi doge. To je že viden znak zavrelice.

Ko bolezen opazimo, si moramo takoj nabaviti za vsak hektoliter vina 20 gr kalijevega sulfita ali metabisulfita, ki ju dobimo v vsaki mirodilnici (drogeriji). Ta prašek raztopimo v mlačni vodi v dobro zaprti steklenici. Tekočino vlijemo v sod in sod dobro zamašimo. Žvepleni dvokis, ki se razvija iz imenovanih soli (kalijevega sulfita ali metabisulfita), zavrelica takoj ustavi. Vino se umiri in se začne čistiti.

Dobro je, da čiščenje pospešimo s tem, da vino, ko se umiri, čistí-

čim se ga dotaknemo. Pri neuspeli operaciji se peclj posuši in se čvrsto drži očesa.

Prednost takega cepljenja

Velika prednost cepljenja v speče oko je ta, da se lahko ponovi, vse dokler je drevo sočno. Čim oko spomladi požene, moramo vez prerežati, podlago pa odrežemo približno 10 cm nad cepljenim mestom. Paziti moramo, da nam poganjka veter ali ptice ne polomijo. V ta namen privežemo cepič k »očesu«.

Cepljeno oko požene večkrat že v istem letu, posebno če smo vzgledaj cepilj ali pa če smo odrezali vejo nad cepičem takoj po cepljenju. Tega pa se je treba zelo varovati, ker poganjek ne more dozoreti v istem letu in se pozimi posuši. Divji poganjek nad cepičem moramo odrezati šele naslednje leto. Cepiti pa je treba čim bolj pozno, vendar še zmeraj pravočasno, dokler je namreč drevo še sočno.

Dr. F. J.

Sedaj je treba skrbeti

za semenski krompir

Krompir je glavna hrana delovnega ljudstva. Lahko rečemo, da je rešil lakote in smrti milijone ljudi v tej vojni. Krompir sadijo pri nas povsod in tudi povsod dobro obrodi, če ni suše ali kake druge nezgode. O pomembnosti te rastline nam jasno govore številke: Na Primorskem pridelajo na približno 24.000 ha zemlje letno do 2 milijona stotov krompirja. To je visoka produkcija, ki bi jo pa lahko še dvignili, če bi krompir gojili bolj racionalno.

Vrste krompirja

Poznamo več vrst krompirja. Višje lege zahtevajo svoje, obalni pas svoje. Goriška in koprška okolica potrebuje ta zgodnji krompir: zgodnji holandski, zgodnji koprski in zgod-

kmetom preskrbovati zgodnji holandski krompir ali pa bo treba domače zgodnje vrste prevzgojiti.

Kako ga prevzgojimo

Kaj pomeni prevzgojiti krompirjevo seme? Odrati je treba za seme najboljše domači zgodnji krompir, ki ga gojimo že več let v enem in istem kraju, in ga sadij v legah nad 600 m visoko nad morjem. Krompir pošljemo tako rekoč za eno ali dve leti na letovišče. Tam se ojači in postane bolj odporen proti boleznim, tako da ga lahko spet uporabimo za seme v nižjih legah.

V ta namen bi morale naše kmetijske zadruge v obalnem pasu (Mirlje, Koper, Izola) že sedaj odkupiti večjo množino semenskega krompirja.

Dobro bo prezimil

nji labinski (Precoce d'Albona). V višjih legah sta se najbolj obnesla: Ida (Kamnik) in Rožnik. Izkušnje so pokazale in o tem so si vsi naši kmetje na jasnem, da je treba seme vsako tretje ali četrto leto izmenjati.

Pravilno je da je seme iz severnejših krajev ali iz višjih leg. O tem so si edini tudi kmetje po drugih krajih. Italija n. pr. uvažuje semenski krompir iz Nemčije, Nizozemske, Belgije in Češke. V bodoče bo treba koprskim in goriškim

Kako ga odberemo za seme

Kaj pa nam je storič, da si že za prihodnjo spomlad zagotovimo zadostno množino semenskega krompirja? Se preden krompir izkopljemo, moramo pregledati naše nasade in že po rasti krompirjevice (nadzemnega dela rastline) ugotoviti, katere rastline so bolj, katere manj odporne proti različnim boleznim, in kar je še važnejše, proti škodljivemu vplivu suše. Ob vsakem najboljšem grmičku vtaknemo v zemljo količek, da je gornji (nadzemni) del rastline močan in zdrav.

Večina kmetov spravlja krompir v temne in čisto vlažne kleti ali podzemne luknje. Semenski krompir pa je treba do saditve hraniti v suhih in zračnih prostorih, nikakor ne v popolnoma temnih. Vlaga in pormanjanje zraka povzročata plesen in prezgodnje kaljenje.

Kako ga shranimo do spomladi

Na najboljši način hranimo krompir na policah ali pa v lesenih zabojih, ki merijo 60 x 40 x 10 cm. Ti zaboji morajo imeti na vseh stičnih vogalih po 10 cm visoke podstavke, tako da lahko položimo po več zabojev enega na drugega. Pozitivna temperatura v shrambi ne sme pasti pod ničlo. Na policah ali v zabojih naj bodo očesa na krompirju obrnena navzgor. Če bomo na ta način prezimili krompir za seme, nam ne bodo zrasli dolgi, beli poganjki, ki izžrpajo moč semena, temveč bo dobil krompir kratke, zelene in močne poganjke.

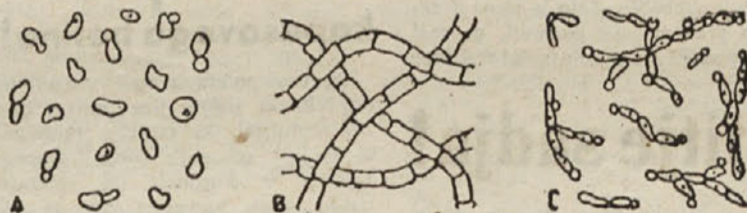
Mesec dni pred saditvijo naj bo shramba popolnoma razsvetljena. Toplota v shrambi naj ne bo pod 10 in ne nad 15 stopenj C. Da krompir ne ovovne, ga večkrat poškopimo z voro. Pred in med saditvijo moramo s krompirjem ravnati previdno, da se ne poškodujejo kali. Na ta način pripravljeno seme bo dozorelo 15 do 20 dni prej kakor seme, ki ga pripravimo šele ob času saditve.

Dr. F. J.

mo se s špansko zemljo (terra d'Alberia). Pri tem ravnamo takole: Na vsak hl vina vzamemo 60 do 200 g španske zemlje v kosih, (množina je odvisna od večje ali manjše gostote vina). Določeno količino španske zemlje nasujemo v lončeno posodo in dolijemo čiste vode, da se zemlja popolnoma razmoči. Nato vodo odlijemo in zemljo dobro premečkamo, ter jo stavimo v večjo posodo (brento), v katero prilijemo nekaj bolnega vina in ga dobro zmešamo s špansko zemljo. Mešanico prelijemo v sod z bolnim vinom, v katerega smo nekaj dni prej stavili bisulfit. Sod zamašimo. Vino se v 6 do 8 dneh popolnoma očisti.

Ko je vino kristalno čisto, ga moramo pretočiti v zdrav in čist sod. Pri pretakanju dodamo vinu 20 do 50 g vinske ali limonine kisline. Nje množina je odvisna od bolj ali manj razvite boleznj.

Jože Gortan

Razni mikroorganizmi (600 krat povečani): A - zavrelična glivica v vinu (neredne oblike stanic), B - črna kletna plesen, C - zavrelična glivica v borovničevcu.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

P. J. iz P.: S kakšnim sredstvom bom najuspešneje zatrl uši pri govedu?

Odgovor: Če je goveja živina ušiva, je to znamenje, da jo le malo ali nič ne snažite. Z rednim in dobrim snaženjem najlaže zavržemo ušivost živali.

Da zatremo uši in vse gnide (jajčka), si nabavite lizol, kr... ali pa lizoform, ki jih dobite v vsaki drogeriji. Napravite si doma 3% lizolovo (kreolinovo ali pa lizoformovo) raztopino (30 gr na 1 liter mlačne vode). Nato ostržite mesta na živini in sežgite ostrženo dlako. Vsa ostržena ušiva mesta namažite oziroma dobro izmijte s pripravljeno raztopino in to ponovite po 5 dneh, če je še potreba.

T. O. iz K.: Moje krave so dobile lišaj. Kako naj ga odpravim? Odgovor: Krave so dobile lišaj, ker niso bile čiščene, okraščene. Ako je lišaj pri kravah vlažen, tedaj kupite v lekarni dermatol, s katerim jih namažite! Ako imajo krave suh lišaj (že podoben grintam), potem je najboljša cinkova mast.

Zdravljenje lišaja ni enostavno in zato bi svetoval, da vprašate živinozdravnika za svet. Na vsak način odsvetujem uporabo navadne vode za spiranje, ker je voda strup za lišaje.

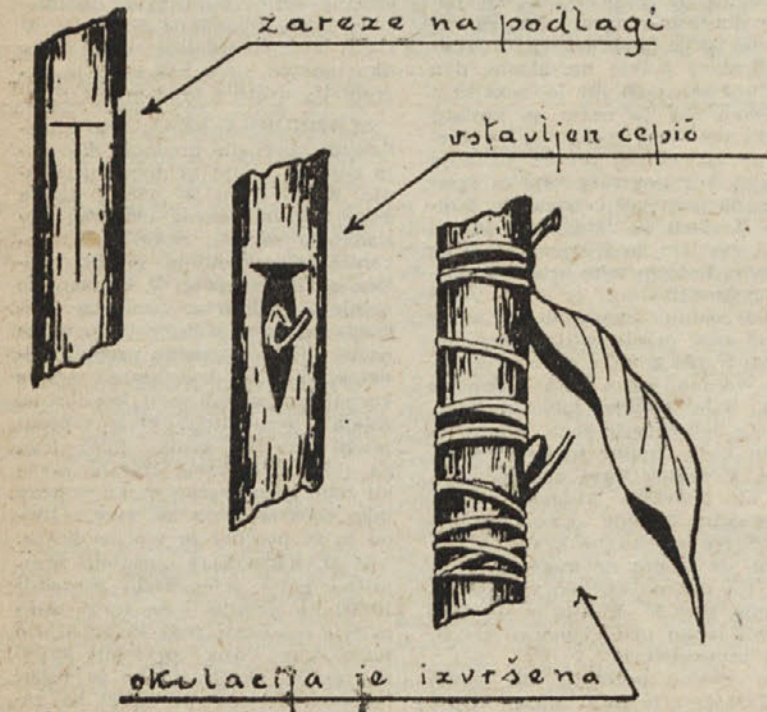
D. K. iz Z.: Moja krava je imela do nedavna zelo velik tek, sedaj mi zelo malo je in se suši. Kaj je vzrok in kako naj odpravim?

Odgovor: Točno ne morem ugotoviti, kaj kravi manjka. Zmanjšan tek je navadno znamenje želodčnega katarja, ki ga je krava dobila spričo prevelikega napora itd. Dajte ji med otrobi malo encijana - drobno zrezane korenine - ali pa kupite v lekarni zmlet encijan. Ugodno vplivajo tudi brinjeve jagode. Ako ne bodo pomagala navedena sredstva, vprašajte za svet živinozdravnika.

DOBRE NOVICE

V GORISKEM OKRAJU sklepajo kmetovalci z naprozami pogodbe o odprodaji prostovoljnih presežkov žita in krompirja. V prvih dneh je bilo na ta način oddanih zadržugam nad 1300 stotov krompirja in nad 200 stotov koruze.

V VOJVODINI se je organizirala mladina po pionirskih oddelkih za pobiranje klasja na njivah, kjer so pšenico že poželi. V čenju v Banatu naberejo pionirji po 100 kg pšeničnega klasja na dan. Računajo, da bo 6600 pionirjev nabralo samo v enem okraju na ta način 20 vagonov pšeničnega klasja.

Bolgarsko ljudstvo gradi

svojo novo tehnično in duševno kulturo

Kakor Jugoslavija doživlja tudi Bolgarija ta leta silen razmah vsega svojega gospodarstva. Domovinska fronta, ki je bila ustanovljena 17. jul. 1942., ko je radijska postaja bolgarskih borcev proti fašizmu in okupatorju objavila njen program, je izvedla hkrati z borbo za osvoboditev dežele tudi družbeno revolucijo, ki je bila dovajevana 9. sept. 1944., na dan osvoboditve. Tistega dne je Bolgarija stopila na novo pot za lepšo bodočnost. Program domovinske fronte veli, da je družbeno gospodarski napredek osnova njene politike.

Stara Bolgarija je bila zaostala kmetijska dežela s 6,7 milijona prebivalcev, v kateri se je okrog 80% ljudi preživljalo s kmetijstvom. Toda pogoji za industrializacijo in elektrifikacijo dežele so bili skoraj po isti poti kakor razvoj Jugoslavije. Bolgarija si je pripravila svoj dvestletni načrt. Dvestoletka je postala ljudska stvar po želji sindikalnih organizacij, ki štejejo danes okrog četrta milijona delovnih ljudi in bolgarske mladine.

Stiri velika dela

Odbor demokratične mladine je letos mobiliziral velik del bolgarske mladine. V delovne brigade se je mesto predvidenih 35 pripravilo 80 tisoč mladincev. Ta ogromna mladinska brigada »Georgija Dimitrova« se je razdelila na pet bataljonov, ki so vsak zase prevzeli velike naloge.

Bataljon Hrista Boteva gradi 52 km progo Volujak—Pernik. Na tej progi mora prekopati v celoti 1,4 milijona kub. metrov zemlje, prebiti tri predore, najdaljši je dolg 1344 m, zgraditi 38 mostov in propustov.

Drugi bataljon gradi »Mladinski klanec«, 32 km cesto preko težavnega gorskega grebena iz južne v severno Bolgarijo. Vsekati ga je treba v živo skalo. Delo se je pričelo že lani. Pozimi je počivalo, letos mora biti klanec dograjen. Izkopati bodo morali v celoti 700.000 kub. m samega kamna in zgraditi tudi daljši predor.

Tretji bataljon Vasila Kolarova gradi največji jez »Rostroj« na reki Rosici. Jez bo dolg 308 metrov, visok 52 m. Za njim se bo nabiralo 220 milijonov kub. m vode, katere bo oskrbovala veliko elektrarno z zmogljivostjo 5 milijonov kw ur na leto. Poleg tega bodo s to vodo namakali 35 tisoč hektarjev zemlje.

Četrty bataljon gradi podoben jez »Koprinko« pri Kazanluku. Ta jez bo dolg 800 metrov in visok 42 m ter bo zadrževal 140 milijonov kub. metrov vode. Od jeza bo šel 6 km dolg predor do treh hidrocentral, katerih zmogljivost bo znašala 63 milijonov kw ur. Z vodo bodo namakali nadaljnjih 35 tisoč hektarjev zemlje.

Dimitrovgrad ponos mladine

Največje delo pa je pripadlo petemu bataljonu, ki gradi celotno mesto Dimitrovgrad ob vznožju Rodopskega gorovja. Dimitrovgrad je ponos bolgarske mladine. Mesto bo sredi bogate kotline. V njej je eno najbogatejših ležišč črnega premoga v Bolgariji. V mestu bodo zgradili veliko tovarno dušika, veliko cementarno, veliko tovarno za konzerviranje sadja in sočivja ter dve elektrarni. Delo, ki ga bo opravil bataljon »Mlada garda«, bo dejansko ogromno. Za sedanja deja je država preskrbela 730 tisoč ton cementa, 430 tisoč kub. m pesa, 300 milijonov zidakov in 1 milijon kv. metrov stekla. Uvoziti bodo morali 2 milijona metrov vodovodnih cevi in betonskega železa. Nova kmetijska tovarna bo izdelovala po 30 tisoč ton anonijaka na leto po 60 tisoč ton dušične kisline, 40 tisoč ton kalcijevega solitra, 50 tisoč ton nitratofatne kisline itd.

Prva toplotna centrala na Balkanu

Sedanji Dimitrovgrad šteje okrog 9 tisoč prebivalcev, v petih letih jih bo 50 tisoč, poleg cementarne Vulkan, ki bo pričela obratovati

9. septembra t.l. pospešeno gradijo veliko stanovanjsko naselje, ki se bo vanj vselilo že v kratkem 4 tisoč delavcev s svojimi družinami.

22. junija so položili temelje kalorični elektrarni v Sofiji. To bo hkratu tudi toplotna centrala, ki jo imenujejo TEC (toplo-električeskata centrala) »Nadežda«. Uporabljala bo premogovni prah perniškega premogovnika. Po vodovodnih ceveh bodo speljali iz nje paro s temperaturo 140 stopinj Celzija za ogrevanje stanovanj in gospodinjstva v vsej Sofiji. Ogrevala bo stanovanja od 12 do 13 tisoč temperaturi minus 20 stopinj Celzija.

Bolgarska industrija

V ostalem bo znašala proizvodnja bolgarskih elektrarn do leta 1960. okrog 3 milijarde kw ur na leto. Zdej je sorazmerno še majhna. Lani so imeli v Bolgariji 44 hidrocentral, 16 kaloričnih elektrarn in 555 elektrarn na Dieslovele motorje s proizvodnjo 440 milijonov kw ur. Letos se bo proizvodnja povečala na 580 milijonov. Zgradili pa bodo še 18 hidrocentral in 14 kaloričnih elektrarn z zmogljivostjo 250 tisoč kw ur.

S pomočjo Sovjetske zveze bo Bolgarija razvila tudi svojo težko industrijo, za katero ima dežela podane vse ugodne pogoje. Lani so pridobili v Bolgariji 3,5 milijonov ton premoga, letos ga bodo 4,5, leta 1955 pa 6 milijonov ton. Pridobivali pa bodo vedno več železne rude, lignita, mangana, bakra, svinca, kroma itd. V okviru dvestoletke bodo zgradili plavže za elektrometalurško predelavo rude z zmogljivostjo 6 tisoč ton ter žeklarne in valjarne. Ze letos bodo izdelali 2.400 ton litega, 2.800 kovnega in 800 ton valjanega železa. Podani so tudi pogoji za razvoj petrolejske industrije. Sorazmerno dobro je razvita živilska industri-

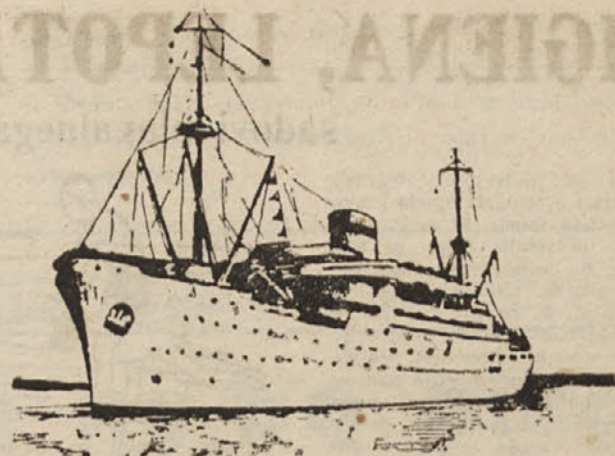
ja, ki ima že sedaj 127 tovarn za konzerviranje sadja, sočivja in mesa. Se letos bodo dosegli produkcijo nad 21 milijonov kg konzerv. Bolgarske predilnice so proizvedle lani 13 milijonov kg preje in 83 milijonov kg bombažnih tkanin. Tudi ta produkcija se bo še znatno povečala. V solarnah v Burgasu bodo letos pridobili 45 tisoč ton soli.

Zadruga in agrarna reforma

Bolgarsko zadrudištvo je močno razvito, centralna zadrudišna zveza je razdeljena na 10 zvez, ki štejejo skupno 1782 zadrug z 1,3 milijona člani. Dvigu kmetijstva je v veliki meri pripomogla agrarna reforma. V Bolgariji odpade 116 prebivalcev na 1 kv. km obdelane zemlje. Da bi odpadlo na vsakega posestnika od 3 do 4 hektarje, bi bilo treba 1,24 milijona hektarjev zemlje. Do sedaj je bilo 600 tisoč hektarjev v rokah malih posestnikov. Z agrarno reformo so jih pridobili nadaljnjih 320 tisoč. Ostalo bodo pridobili z melioracijami. Poleg tega pa bo treba vse kmetijstvo racionalizirati. Letos so se v Bolgariji pojavili prvi kombajni. Bolgarija ima ta čas 453 kmetijskih obdelovalnih zadrug s 45.000 člani in 180 tisoč hektarjev zemlje.

Sadovi gospodarskih prizadevanj bolgarskega ljudstva pa se kažejo tudi v demokratizaciji njegove kulture. Stevilo šol, učnih moči in dijakov naglo narašča. Naklade časopisov in knjig so se silno dvignile. Pomnožile so se kulturne ustanove. Pred tremi leti je imela Bolgarija 4, sedaj že 10 državnih gledališč, takrat 2, sedaj že 7 muzejev. Tako zavzema Bolgarija med slovenskimi državami častno mesto po svoji ustvarjalni dejavnosti in pomenu za ves progresivni svet.

(Po »Ljudski pravici«)

»Rusija«, najnovejša dizielektrična ladja

Jugoslovanski stavbinci rušijo delovne norme

Pred dnevi se je v jugoslovanskih listih pojavila čudovita vest, da je stavbincev Turčič v Zagrebu povsem na novo organiziral svoje delo, tako da so mu pomožni delavci sproti podajali v roke opeke in malto, pa je v silnem tempu v eni uri dovršil delo, ki bi ga moral po normi v enem dnevu.

Njegov uspeh je napravil po vseh jugoslovanskih stavbiščih silen vtis in že je našel tekmovalce, ki so Turčiča mestoma celo presegli. V Beogradu, Skoplju, Zagrebu, Prokuplju, Nišu, povsod rušijo jugoslovanski stavbinci norme. Organizirajo delo na povsem nove načine, dosegajo uspehe, ki bi se zdeli marsikomu malone gorostasni.

Predzadnjo soboto je doseglo tak uspeh nekaj zidarjev na stavbišču osnovne šole na Mirijevekem potu v Beogradu. Po starem načinu je zidar sam opravljal celo vrsto del. Tistega dne pa je šlo delo takole od rok: še pred sedmo uro zjutraj je bilo na stavbišču vse pripravljeno za delo. Prispela je tudi že strokovna komisija, ki je nadzirala delo po novem načinu. 6 delavcev se je razdelilo v dve skupini. V vsaki je bil mojster, ki je zidal, pomočnik, ki je razmazal malto, in drugi pomočnik, ki je podajal mojstru zidake. Ob 7. so začeli. Vsak se je oziral le predse v zid, Zarko Kosič je razlival malto, Milan Skrbič je skrbno polagal vanjo zidak za zidakom, Ivan Košnjak mu jih je naglo podajal. V krogu okrog njih so se zbrali ostali zidarji in nestrpno zasledovali delo. Nosači opeke so naglo prihajali in odhajali. Tempo dela je

bil vedno brži, zid je vidno rastle. Ob 8. je komisija prekinila delo in premerila zid. Skrbičeva skupina ga je zgradila 3,80, druga skupina Stanka Rajkovića 3,36 kub. m; skupina Milana Skrbiča je v 35 minutah izpolnila delovno normo. Po vseh stavbiščih Jugoslavije sedaj že tekmujejo po novem načinu. Dragoljub Golubović in njegovi sodelavci so na domu kulture v beograjskem četrtem rajonu zgradili 3,78 kub. m zidu v eni uri.

Veliki uspehi jeseniških kovinarjev

Delovni kolektiv železarne na Jesenicah je presegel proizvodni načrt v aprilu za 8, v maju za 10, v juniju za 11%, v prvi polovici tega leta skupno za 7%. Proizvodni stroški so bili zmanjšani od leta 1945. do danes za 28%. Naravnost rekordne uspehe v zgodovini jugoslovanskih železarn je dosegel delovni kolektiv jeseniških martinovk. V prvi polovici tega leta so pri martinovkah presegli načrt za 14%. Jeseniški udarniki in novatorji so doslej pripravili 334 predlogov za tehnične izpopolnitve v proizvodnji. Nad 70% teh predlogov je bilo uresničenih in so spričo njih prihranili na leto po 2,2 milijona din. Znatno je olajšano delo pri strojih. Povečana je delovna varnost in zboljšane so higienske razmere. Na Jesenicah je na stotine udarnikov. Iz fonda podjetja jih je 398 prejelo že posebne nagrade.

Razvoj sovjetske petletke

Centralna statistična uprava sovjetske načrtna komisije je pred kratkim objavila podatke o rezultatih dela v okviru sovjetske petletke, ki je bilo opravljeno v prvi polovici tega leta. Sovjetski delavci so izpolnili načrt v obsegu 103%. Podatke, ki jih je objavila statistična uprava, primerja z rezultati dela, opravljenega v prvi polovici preteklega leta.

V tej primerjavi se je dvignila bruto produkcija vse sovjetske industrije v drugem trimesečju tega leta za 15%, produkcija tekstilne in lahke industrije za 29%. V kmetijstvu so povečali površino kmetijskih kultur za 8 milijonov hektarjev. V prometu je bil dosežen napredek za 35%.

V letošnjih prvih šestih mesecih je pričelo obratovati več novih premogovnikov s kapaciteto 4 milijone ton premoga na leto, 3 visoke peči s kapaciteto 920 tisoč ton litega železa, štiri martinovke s kapaciteto 415 tisoč ton jekla, 21 turbin za električne centrale s ka-

paciteto 240 tisoč kw. Zmogljivost cementarn se je povečala za 406 tisoč ton, v tekstilnih podjetjih je pričelo obratovati 154 tisoč vreten za prejo. V celoti so zgradili novih stanovanjskih prostorov na površini 1,8 milijona kv. m.

Zadrudišna trgovina se je v zadnjem polletju silno razvila. Njen blagovni promet je dosegel samo v drugem trimesečju tega leta 5 milijard rubljev. V prvi polovici leta so otvorili po raznih krajih 19 tisoč novih prodajal in 3 tisoč menz. Stevilo delavcev in nameščencev se je povečalo z 3%, plače delavcev in nameščencev za 26%.

Na ozemlju, ki je bilo pod nemško okupacijo, so investirali v zgradbe in gradnje 4 milijarde rubljev. Bruto produkcija industrije na tem ozemlju se je v drugem trimesečju 1947 v primerjavi z 1946 povečala za 27%. Novih stanovanjskih prostorov so zgradili po mestih na površini 639 tisoč kv. m, na deželi pa so zgradili 44 tisoč manjših zgradb.

V svobodni Kitajski

Pred kratkim se je mudil v Jugoslaviji predsednik sindikalne zveze svobodne Kitajske Liuningji. Jugoslovanski novinarjem je pripovedoval o napredku osvobodjenih kitajskih dežel.

Svobodna Kitajska šteje nad 140 milijonov ljudi, 90% jih je kmetov. V Evropi so ljudje malo vedeli o njihovem življenju, vedeli so nekaj, nekaj takega, kakor da skodelica riža in skodelica čaja brez sladkorja zadostuje za prehrano kitajskega delovnega človeka. Kitajska beda je posledica fevdalnih razmer, v katerih je živelo 60 milijonov kmečkih ljudi brez zemlje. Tem ljudem so v svobodni Kitajski sedaj dodelili zemljo, tako da je skupno s 40 milijoni srednjih kmetov sedaj ogromna armada 100 milijonov naprednih kmečkih ljudi. Takoj po osvoboditvi se je za-

stavila ljudski oblasti na Kitajskem ogromna naloga, da razširi prosveto med ljudstvo, ki je bilo do 90% nepismeno. Mobilizirane so bile vse napredne organizacije, sindikati, mladina in žene. Zgradili so nešteto šol, bolnišnic, domov, zavetišč, otroških jasli in drugih ustanov. Glavna borba pa se je usmerila proti nepismenosti.

Kitajska beseda je zelo komplcirana. Stela je 1200 znakov, ki so se jih otroci naučili v dvanajstih letih, tako da se je lahko reklo o njih, da so pismeni. Zato so abecedo reformirali in jo krčili na 500 znakov, ki jih lahko otrok obvađa v dveh letih. Na tej osnovi borba proti nepismenosti sedaj uspešno napreduje. Liuningji je izjavil, da je nepismenost v svobodni kitajskih deželah sedaj že večinoma likvidirana.

Sovjetske ladje na električni pogon

V Sovjetski zvezi se je pojavila ideja, da bi električni tok uporabili za pogon ladij. Idejo so tudi takoj uresničili. Prve dizelelektrične ladje na svetu so dejansko zgradili v Sovjetski zvezi in sta bila »Sarmat« in »Vandal«, ki plujeta po Volgi in Kaspiškem morju. Leta 1939. so zgradili tudi prvi dvetaški potniški ladji »Jožef Stalin« in »Vjačeslav Molotov«. Pred nekaj meseci so preizkusili najnovejšo dizielektrično ladjo »Rusija«.

Strojne naprave na tej ladji so edinstvene. Sestavljene so iz 6 dizelgeneratorjev za izmenični tok. Generatorji so različne jakosti. Eden izmed njih oskrbuje ladjo tudi v času, ko miruje v pristanišču. Vijake gonita dva velika elektromotorja. Na vožnji lahko deluje paralelno od dva do šest generatorjev. Vse glavne in pomožne naprave v strojnih oddelkih žene izmenični trofazni tok, naprave na palubi pa istomerni.

»Rusija« je doslej že štirikrat preplula Ocean. Izkazalo se je, da so strojne naprave na ladji odlične. Vsi strojni, avtomatski aparati in pomožne strojne naprave so delovale brezhibno.

Otroška zaščita v SZ

Pred 30 leti ni bilo v Rusiji še nobene zdravnice, danes jih je okrog 100.000. Do revolucije je bilo

v carski Rusiji okrog 5500 porodnišnic, sedaj pa jih je 82.800. Leta 1913. je bilo 19 otroških jasli za 550 otrok, leta 1941. nad 3000 za 854.000 otrok, danes pa je v Sovjetski zvezi nad 20.000 otroških jasli. Pred oktobrsko revolucijo ni bilo niti enega zavetišča, sedaj jih je 24.000. SZ ima danes 16.600 otroških zdravnikov. S tem da je država prevzela skrb za otroke, je znatno zboljšala socialno in zdravstveno stanje sovjetskih otrok, razbremenila pa tudi sovjetsko mater, ki se je lahko posvetila delu v raznih poklicih.

Od vsepovsod

DVE VELIKI STANOVANJSKI KOLONIJI gradijo v Ljubljani. Prva bo ob Smartinski cesti proti Savi in bo štela 10 stanovanjskih hiš s 114 stanovanji, posebno menzo in otroškim zavetiščem, druga v Šiški s 16 hišnimi bloki in 480 stanovanji in več manjšimi pomožnimi stavbami. Pri teh delih je zaposlenih ta čas okrog 750 delavcev in stalno po 150 do 250 prostovoljcev. V zidarski skupini na četrtem sektorju šišenskega stavbišča sta Miha Pavčič in Anton Bernard presegla delovno normo za 265% in gradita dnevno mesto po 2,5 kub.m kar po 6,70 kub.m opečnega zidu. Skupno znaša kredit za vse te gradnje 143 milijonov din.

JADRANSKE LADJEDELNICE V SPLITU bodo letos znatno povečane. Pravkar širijo številne ladjedelniške delavnice. Hkratu pa gradijo tudi delavske stanovanjske hiše. Za te gradnje bodo izdali skupno 45 milijonov din.

HIGIENA, LEPOTA, ZDRAVJE

sadovi plavalnega športa

Menda ni potrebno obširneje razpravljati o tem, da spada plavanje med tiste športe, ki so ljudstvu resnično potrebni. Kdor ni več plavalnik, ni polnovreden fizikulturist. Starši ne izpolnijo vzgojnih dolžnosti otrok, če jim ne omogočijo zmago nad strahom pred vodo.

Lahka atletika, nogomet, smučanje — so vsekakor športne panoge, ki nudijo človeku mnogo lepega, ki v marsičem dopolnjujejo duševno telesno vzgojo mladih ljudi. Vendar še niste slišali, da bi mladi zdrav človek umrl zaradi tega, ker ni znal metati kopja ali ker ni znal skakati na smučeh. Drugače je s plavalnim neznanjem. Poletje za

V drugi skupini pa boste videli šibkejšje, astenične, nekam bolehnne ljudi. Če je kdo posebno neroden ali živčen, je gotovo med neplavalci. To so zadržani, nekam pasivni fantje, ki jim je vedro športa udejstvovanje tuje, zato pa tem bolj potrebno.

Prijetno je poleti odložiti prepoteno perilo, sezuti žgoče obuvale in se prepustiti hladnim valovom, da te osvežijo, da te spravijo v dobro voljo. Toda kdor se nikoli ni naučil plavanja, kdor je ostal neplavalec, je izključen iz družšine tistih, ki uživajo in se utrjujejo v plavalnem športu.

K ljudski higieni spala navada rednega umivanja in vsaj tedenskega kopanja. Za ljudsko zdravje bi bilo velikanskega pomena če bi bolj skrbeli za telesno nego. Plavanje in množično kopanje je tudi v vidika ljudske higiene udejstvovanje, ki zasluži resno pozornost.

poletjem beremo o žrtvah vode in svetovna statistika izkazuje, da utone letno na milijun prebivalcev 133 nesrečnikov. Tisoči otrok in odrasli, ki so našli prežgodnji konec v valovih, naj bodo opomin živim:

„Ne zna ne plavati ne brati“

Pustite mladino v kopališča, dajte otrokom znano vstopnino, poskrbite za nadzorstvo, učite jih plavanja! Začnite zgodaj, da se otroci sprijaznijo z vodo še v ranih letih, ko so zelo spretni. Težko si je predstavljati, kako srečni so mladi učenci in učenke, ko splavajo in dobijo občutek varnosti v vodi. Ni si mogoče misliti, kako velika usluga je za njihovo zdravje, če jim omogočimo urjenje in igranje v vodi in ob vodi, če jim omogočimo sončenje in izdatno telovadbo v obliki plavalnih gibov.

Pretresljiva je pri mladih ljudeh razlika pri plavalcih in neplavalcih. Če jih postavite v dve ločeni skupini, boste lahko na prvi pogled spoznali skupino postavnih, razvitih, od sonca zagorelih mlad-

cev, plavancev, ki so vsako poletje deležni koristnega kopanja, plavanja, sončenja, radostnih ur na plavalščih in obrežjih. Z obrazov jim sije vedrost, v vsem so sproščeni,

Stari Grki so bili v marsičem resnično naprepi. O človeku, ki ni bil kaj prida, so imeli navado reči, da ne zna ne plavati ne brati. Sodobno bi morali reči, da je plavanje prav tako potrebno in koristno kakor čitanje in pisanje.

Premagati je treba strah pred vodo

Kadar pričnemo otroka navajati k plavanju, se moramo zavedati, da je treba v njem predvsem premagati strah pred vodo. Nekoč je bila navada, da so otroke pa tudi odrasle, kadar so jih učili plavanja, navezali na plavalne pasove in jim poveljevali izvajanje posameznih plavalnih gibov. Dandanes ravnamo drugače. K plavanju vzgajamo s prilagojevanjem na vodo z uvodnimi vajami na kopnem in v plitvi vodi. Čim bolj zgodaj se otroci navadijo na vodo, čim več so v vodi, tem bolj se bodo v njej udomačili. Strahu pred vodo ne bomo odpra-

vili z besedami, temveč z neprisljnim navajanjem na vodo v obliki igre. S silo ali ukazi ne bomo dosegli ničesar.

Zato se pričinja sodobno učenje v plavanju z odgovarilnimi igrami — na kopnem, nato s skupnim umivanjem v vodi. Potem preide k »skropilni bitki«, k brodenju po vodi, skakanju na noge v plitvo vodo, teku s škropljenjem lovenju, »metanju« rib, boju jezdecev, ležanju v nizki vodi, hoji po rokah in s telesom ter nogami v vodi, potapljanju glave, gledanju in izdihavanju pod vodo.

Od prvih poskusov do znanja

Prve plavalne poskuse naj otroci potem opravijo pod vodo. Pod vodo

naj po eden »splava« med koleni drugega. Zatem naj se vadijo v premagovanju odpora vode s hojo proti valovom, z veslanjem z rokami stoje in sede v vodi. Navadijo naj se pravilnih plavalnih kretanj tudi z nogami. Izkazalo se je, da se najlaže nauče prsnega plavanja, zato naj se na kopnem in potem tudi v vodi najprej navadijo prsnih plavalnih gibov z rokami in nogami.

Ko se jim orvi plavalni sunki posrečijo, je strah pred vodo že davno premagan. Nove plavalce, ki bodo v navdušenju spričo novega znanja sami silili v vodo, bo treba celo zadrževati. Začetnike bo treba navajati le še na to, da se bodo pravilno in brez velikih težav obdržali na površini vode. Prav je, da se novi plavalci naučijo še pravil-

nega starta, bodisi s tem, da se pravilno odrinejo od strme obale, stene bazena ali skale, bodisi s pravilnim startnim skokom.

Sele ko bodo do dobra obvladali enostavne načine plavanja, jih bo treba počasi navajati na težje, na prosto in hrbtno plavanje, na crawi in drugo.

(Po Dragu Ujagi.)

Tržaški harmonikašt na festivalu v Pragi

Borba za rekorde

Sportni rekord ne združuje v sebi samo rekorderjeve izkušnje, temveč tudi izkušnje njegovih trenerjev in športnih tovarišev. Poz k rekordu, ki vodi preko tisoč naporih ur treniranja, vidimo nazorno v nekaj življenjepisih rekorderjev, ki vam jih bomo opisali: Sen o rekordu uredničuje športnik dolga leta. Tako se je zaslužni mojster športa Leonid Meškov 10 let boril za svetovni rekord v plavanju na 100 m prsno. Sele po 10 letih borbe s sekundami je dosegel čas 1.05.1

Tudi Tatjana Karelina je šele po 10 letih dosegla svoj sen in postala svetovna rekorderka v hitrostnem drsanju na ledu. Kapitolina Vasiljeva je šele po 9 letih neprestanih nastopov postala vsezvezna sovjetska rekorderka. Nikolaj Petrov je potreboval polnih 19 let, da je postavil rekord v drsanju.

S trnjem je bila posejana pot, ki jo je morala prehoditi svetovna rekorderka v metu diska Nina Dumbadze. V začetku ji je manjkalo do svetovnega rekorda 18.5 m. Večte del te razdalje je dosegla v enem letu, za 180 cm, ki so še manjkali do svetovnega rekorda, pa je porabila 400 treningov, pri katerih je vrgla disk 5000 krat, preden je postavila svetovni rekord.

Moменти, ki so mnogokrat odločilni pri postavljanju rekorda, so enakopravni nasprotniki, volja po zmagi in želja po revanši. Tako sta sovjetska prvaka v skoktu v višino s palico Ozolin in Rajevski prav zaradi zgoraj navedenih momentov v enem letu večkrat popravila svoje rekorde. In prav ta borba je pripomogla Ozolinu, da je končno postavil evropski rekord 4.30 m.

Letos se je razvila ogorčena borba v hitrostnem drsanju med Isakovo in Holščevnikovo. Rekord na 100 m s časom 1.42.0 je držala Isakova in že dolgo je ni nihče prekosil. Nasprotnici sta se tako zagrizeno borili, da je Isakova zboljšala rekord na 1.41.2. Nekaj dni pozneje pa je nov rekord iznačila tudi Holščevnikova.

Znano je tudi, da je mnogo rekorderjev, ki ostanejo dolgo vrsto let neizboljšani. Tako je n. pr.

Strunikova 13 let držala rekord v drsanju na 500 m.

Fenomenalni dvigalec uteži Gri-gorij Novak je v 7. letih 51 krat izboljšal svetovne rekorde. Samo v letu 1946. jih je izboljšal 17 krat. V dviganju z obema rokama je izboljšal svoj prvi rekord za 27.5 kg ter dvignil v Parizu na svetovnem prvenstvu 140 kg.

Tako je nastalo nekaj rekorderov. Koliko truda pa mora vložiti športnik, preden doseže rekord, vedo le on sam, njegov trener in vodja društva. Naloga športnika je mnogo lažja, če mu pomaga trener, ki išče novih metod za vajo in novo tehniko.

Sovjetski športniki neprestano zboljšujejo vsezvezne, evropske in svetovne rekorde. V letu 1946. so zboljšali vsezvezne rekorde 210 krat in postavili 35 novih svetovnih rekorderov. Sovjetskim lalko-atletom, dvigalcem uteži, košar-jem, strelcem, drsalcem in plaval-cem pripada okoli 60 svetovnih rekorderov. Letos ob priliki 30. let-nice velike Oktobrske revolucije bodo sovjetski športniki zepet navajali na vsezvezne in svetovne rekorde.

Šport doma in po svetu

Na ljudskem slavju SIAU v Pr-dričah je v tegu vrvi zmagalo mo-štvo pristaniških delavcev v tek-movanju, v katerem so sodelova-la po'eg njega še moštva iz lad-jedelnice Sv. Marka, Ilve in Stro-šne tovarne. — Pri 6 km teku čes-drn in strn je zmagal Sentjakob-čan Lesizza, ki sta mu sledila Mi-sculin in Vernelič.

Na praškem mlajinskem festi-valu je dosegel 16-letni Tržačan Volčič v šahovskem prvenstvu 4. mesto.

Pri zadnjem kolesarskem krogu po Krasu je prevozil Nello Jugov-vac z Opčin 116 km v 3:44.30 s povprečno brzino 31.002 km na u-ro. Sledili so mu Branko Kettec, Emil Sosič in Drago Krotič.

Odgovorni urednik
Boštjan Zagar
Tisk Zadržne tiskarne

Čudna je zemljica naša

Mi njo s kamenjem, ona nas s kruhom

V naslednjem nadaljujemo raz-pravo o peskanju kisljih zemljišč, ki smo jo pričeli v zadnji številki.

Važno je, kje bomo dobili pri-meren apnenec in kako ga bomo praktično uporabili. Apnenčevih oblik in barv je mnogo. Po barvi je bel, siv, rjav, moder itd. Po tr-doti spada med najtrše kamne, pa tudi med take, ki ga lahko z lopato drobimo. Na vsak način je važno, da na zraku prej ali slej razpade v drobnejše kose ali v prah. Nai-demo ga tudi kot pesek, ki je sive ali bele barve. Na našem Krasu je dosti apnenca v laporu (Brda, Brkini, Istra).

S solno kislino se bomo takoj prepričali ali je v laporu, ki nam pride pod roke, kaj apnenca ali ne. Ko pade kapljica solne kisljine na apnenec, ta zakipi in zacvrči. Po tem, kako močno je kipeenje, spoznamo, koliko je apna v laporu. Zadnjič sta bila dva strokovnjaka v neki brkinski vasi in sta z ljud-mi preizkušala domači kamen. Na enem kaplja solne kisljine ni iz-zvala nikake reakcije. Bil je to mrtev kamen, brez kalcija. Na dru-gem je zacvrčalo kakor razbeleženo

železo, ko pade nanj kapljica vo-de, in kamen se je kar topil. Bil je kos laporja, ki je bilo v njem dosti apna. Bil je zelenosive barve in skoraj podoben milu. Vaščani ta kamen uspešno uporabljajo za pri-pravo betona. Ko so pa dognali, da jim bo ta lapor koristil tudi na pol-ju, je zavladalo med njimi pravo veselje.

Način uporabe

1. Peskanje. Pesek razsipamo v velikih množinah po vsej površini njive na enak način kakor hlevski gnoj in velja to za več časa.
2. Šodranje. Namesto apnenca v 3. Sipanje apna v jamice, pesku posujemo njivo z apnenčevim kamenjem v nekoliko debe-lejši obliki.

Začnimo pri poslednjem načinu, ki je posebno važen ta čas, ko ni na razpolago dovolj prevoznih sred-stev in se ga lahko poslužimo tudi za preizkušnjo, če bi že ne bili popolnoma prepričani o učinkovi-losti takega »gnojenja« starih njiv. Ko sadimo koruzo, fižol ali zelje, nasujemo v jamico najprej peska,

nato nekaj hlevskega gnoja in na-zadnje seme.

Pesek in kamenje

Pri šodranju uporabljamo apnen-čevo kamenje. Apnenčev kamen je že sam po sebi v zemlji razstapljiv in tudi na soncu razpada. Kislja zemlja ga pa kar razječa. Le rde-ča kraška ilovica (terra rossa) ga ne more »stopiti« ali »prebraviti«. Množino kamenja določimo po tem, ali je apnenec debelejši ali trši ali pa mehkejši. V nekaterih krajih po Kordunu razsipajo po njivah kamenje, ki je debelo kot pest, in

sicer do 150 kub. m na oral. Trši apnenec deluje počasneje, pri meh-lem se pokažejo uspehi že prvo leto. Za kraško ilovico moramo u-porabljati apnenec najmehkejše vrste ali najdrobnejših oblik (prah

ali cestno blato). Pri 40 c.a glob-tem kopanju je primeran para-bitni do 5000 kg apnenčevega prahu in lesnega pepela na en »ekar«.

Peskanje ali šodranje je prav za prav eno in isto, le da smo ga raz-členili v dvojje, da je boljje razum-ljivo. Pri tem gre le za to, ali ra-bimo apnenec v peščeni ali kam-nati obliki.

Kdaj apnenčev prah škodi

Po vrsti zemlje in materiala upo-rabimo po 20 do 130 kub. m apnen-ca na oral. Kislja in neplodna tla rabijo več apnenca, druga manj. Dočim deluje apnenčev prah takoj in zelo močno ter v večjih množi-nah na peščeni zemlji, ki ima ma-lo humusa, celo škoduje, ker hu-mus razkrajja, delujeta pesek in kamen šele, ko ju humusne kisljine raztopijo. Zato zemlja brez škode prenese znatne množine trdega ap-nenčevega materiala. Na Kordunu rabi ljudstvo za rdečo kraško ilo-vico cestno blato in mehak ali dro-ban apnenec, za amuzno zemljo pa pesek ali grušč in apnenec vseh trdot.

Napake pri peskanju

Nezgod se ni treba bati. Če bi kdo napeskal zemljo, ki je v njej

mного apnenca, (kar ni verjetno), se pesek ne bi topil in ne bi škodoval. Če bi kislja tla posul z več materiala, kakor ga je treba, se bo trošil in topil, kolikor ga zem-lja rabi in ga bo voda izprala. Ostalo bo za rezervo. Čim trši je apnenčev material tem manj je mo-žnosti, da se zagreši kakšna nap-aka. Treba je pa poudariti, da ne pravijo mnogi napako s tem, da se poslužujejo apna v prahu (ne pe-ska) v preveliki množini, kar bol-škuje, kakor pa koristi. Peska-nje ali šodranje je varnejše. Na peskanjih ali šodranjih njivah bodo koruza, fižol, proso, žito, lepsi in boljši.

Peskatni moramo tudi livade in pašnike, da bo več trave (več mleka in več gnoja). Mah zadržava travo, posebno sladke travice in deteljo. S peskanjem bomo zadržali jeseni. Najprej postržemo mah. Pašnike in livade bomo peskali jeseni. Najprej postržemo mah z železnimi grabljami z zemlje, nato natrosimo apnenčev pesek po vsej površini (20 do 100 kub. m na oral) in ga pogrebemo spet z grab-ljami. Pesek bo marsikod zalagal kakor žilindra.

Tudi sadnemu drevju je potreben apnenec, posebno hruškam, slivam in jablanam. Okrog stebila izkop-ljemo 30 cm globoko janko in jo napolnimo z apnenčevim kamenjem. Uspeh ne bo izostal.

(Konec prihodnjic)